KOROŠKA OSREDNJA KNJIŽNICA DR. FRANCA SUŠNIKA RAVNE NA KOROŠKEM

Aljaž Verhovnik

VKLJUČENOST KOMPETENČNEGA CENTRA ZA LAHKO BRANJE V STRATEŠKI RAZVOJ KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE DR. FRANCA SUŠNIKA RAVNE NA KOROŠKEM

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ravne na Koroškem, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Aljaž VERHOVNIK

Naslov pisne naloge: Vključenost Kompetenčnega centra za lahko branje v strateški razvoj Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem

Kraj: Ravne na Koroškem

Leto: 2023

Št. strani: 39	Št. slik: 9	Št. preglednic: 4
Št. prilog: 3	Št. strani prilog: 6	Št. referenc: 34

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika

Mentorica v času strokovnega usposabljanja: Simona Vončina, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem

UDK: 027.022-056(497.4Ravne na Koroškem)

Ključne besede: ranljive skupine, knjižnične storitve, splošne knjižnice, strateško upravljanje

Izvleček

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem je januarja 2022 vzpostavila Kompetenčni center za lahko branje in prejela status za obdobje treh let. Pisna naloga za bibliotekarski izpit raziskuje vključitev storitev in delovanja kompetenčnega centra na sploh v strateški načrt knjižnice. Prav tako ugotavlja realizacijo zastavljenih ciljev in namenov kompetenčnega centra. Izhodišče so zastavljeni cilji ob njegovi vzpostavitvi. Uvodni del naloge zajema teoretična izhodišča o lahkem branju in kompetenčnih centrih, v navezavi na strateške in druge akte. V empiričnem delu naloge so uporabljene kvalitativne in kvantitativne metode ugotavljanja uspešnosti realizacije zastavljenih programskih nalog kompetenčnega centra. Izhodišče predstavljata dokumenta prijavnice in sklepa o dodelitvi statusa kompetenčnega centra. Za pridobitev raziskovalnih podatkov smo opravili intervju s strokovno sodelavko in vodjo kompetenčnega centra, obdelali statistiko kompetenčnega centra in analizirali rezultate dveh anket. Prvo je pripravil kompetenčni center sam in je bila izvedena med strokovnimi sodelavci v slovenskih splošnih knjižnicah, drugo smo opravili med partnerskimi organizacijami, ki s svojim članstvom koristijo njegove storitve. V sklepnem delu so predstavljene ugotovitve in predlagani ukrepi za vključenost Kompetenčnega centra za lahko branje v strateški načrt Koroške osrednje knjižnice.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD 1
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA 2
2.1 LAHKO BRANJE IN RANLJIVE SKUPINE 2
2.2 MEDNARODNI DAN LAHKEGA BRANJA 5
2.3 NORMATIVNO-PRAVNE PODLAGE 5
2.4 STANDARDI IFLE ZA LAHKO BRANJE 7
2.5 PRIMERI IZ TUJINE 9
3 KOMPETENČNI CENTER ZA LAHKO BRANJE 11
3.1 ZAKAJ KOMPETENČNI CENTRI 11
3.2 KOMPETENČNI CENTER ZA LAHKO BRANJE V KOROŠKI OSREDNJI KNJIŽNICI 11
3.2.1 Prostor in opremljenost 13
3.2.2 Vključenost Kompetenčnega centra za lahko branje v razvoj knjižnice 14
4 RAZISKAVA 16
4.1 METODOLOGIJA IN METODE 16
4.2 ANALIZA PODATKOV O KNJIŽNIČNEM GRADIVU IN NJEGOVI IZPOSOJI 17
4.3 INTERVJU 20
4.4 ANKETA O DELOVANJU KOMPETENČNEGA CENTRA ZA LAHKO BRANJE 24
4.4.1 Izhodišča za izvedbo ankete 24
4.4.2 Rezultati ankete 24
4.5 ANKETA MED UPORABNIKI KOMPETENČNEGA CENTRA ZA LAHKO BRANJE 27
4.5.1 Izhodišča za izvedbo ankete 27
4.5.2 Rezultati ankete 27
5 RAZPRAVA 29
6 ZAKLJUČEK 34
7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA 36

KAZALO SLIK

Slika 1: Slovenski znak za lahko branje (Vir: Zavod Risa, b. d.) 4
Slika 2: Stopnje lahkega branja (Vir: Zavod Risa, b. d.) 4
Slika 3: Grafični prikaz ciljnih skupin (Vir: IFLA Smernice za lažje berljivo gradivo …, 2007) 9
Slika 4: Zbirka Berem zlahka v Koroški osrednji knjižici je središče dogajanja Kompetenčnega centra za lahko branje 12
Slika 5: Katere dejavnosti koristijo uporabniki Kompetenčnega centra za lahko branje (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.) 25
Slika 6: Kakšna strokovna izobraževanja s področja lahkega branja potrebujejo uporabniki (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.) 26
Slika 7: Ocena anketirancev, pri katerih vsebinah strokovnega izobraževanja bi potrebovali največ pomoči oz. svetovanja (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.) 26
Slika 8: Katere storitve Kompetenčnega centra za lahko branje so partnerske organizacije v preteklosti že koristile 28
Slika 9: Razširjenost informacije o aktivnostih Kompetenčnega centra za lahko branje 29

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število enot knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka (po letih) 18
Tabela 2: Knjižnično gradivo v zbirki Berem zlahka glede na vrsto gradiva (20. 9. 2023) 18
Tabela 3: Povprečen znesek nakupa nabavljenega knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka, po letih 19
Tabela 4: Izposoja gradiva zbirke Berem zlahka na dom (1. 8. 2023) 19

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašanja za intervju s strokovno sodelavko in vodjo Kompetenčnega centra za lahko branje i
Priloga 2: Anketa Kompetenčnega centra za lahko branje ii
Priloga 3: Anketa o sodelovanju partnerskih organizacij s Kompetenčnim centrom za lahko branje vi

1 UVOD

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem (v nadaljevanju Koroška osrednja knjižnica) je začela delovati leta 1949 kot Študijska knjižnica. Danes deluje kot javni zavod, katerega ustanoviteljice so Občina Črna na Koroškem, Občina Mežica, Občina Prevalje in Občina Ravne na Koroškem. Koroška osrednja knjižnica je ena izmed desetih območnih knjižnic v Sloveniji in edina v Koroški statistični regiji.

Kompetenčni center za lahko branje (v nadaljevanju tudi kompetenčni center) je bil v Koroški osrednji knjižnici vzpostavljen leta 2022. Strokovna komisija pri Združenju splošnih knjižnic je knjižnici dodelila ta status za obdobje treh let. Namen naše raziskave je bil analizirati namen in cilje, ki si jih je zadal Kompetenčni center za lahko branje ob ustanovitvi, pregledati dosedanje aktivnosti kompetenčnega centra in narediti njegovo evalvacijo. Rezultate analize smo uporabili kot podlago za pripravo predloga strateških usmeritev kompetenčnega centra v prihodnjem obdobju in za njegovo ustrezno umestitev v strateški načrt knjižnice.

Za pripravo pisne naloge smo uporabili kvalitativno in kvantitativno raziskovalno metodo. Teoretične podlage smo pripravili na osnovi študija (analize) relevantnih virov in literature o pomenu lahkega branja za ranljive skupine, kar nam je omogočilo opredelitev pojmov, namena, gradiva ter prostorov in opreme, potrebnih za uresničevanje pravic uporabnikov iz ranljivih skupin do lahkega branja. Zanimalo nas je tudi, kako je razvito lahko branje v slovenskem prostoru v primerjavi s tujino. Nato smo se seznanili še z namenom in cilji vzpostavitve kompetenčnega centra za potrebe ranljivih skupin, s poudarkom na lahkem branju (pravne podlage, strateška izhodišča in strokovni dokumenti).

Temeljno izhodišče raziskave je predstavljala analiza zastavljenih namena in ciljev Kompetenčnega centra za lahko branje, katere si je ta zastavil v začetku delovanja in so bili razvidni iz prijavnega obrazca knjižnice. Evalvacijo njegovega delovanja v času po ustanovitvi pa smo opravili na osnovi pregleda dejavnosti kompetenčnega centra, analize relevantnih statistik (s poudarkom na obsegu knjižničnega gradiva in statistiki izposoje) ter pogovora (intervjuja) s strokovno sodelavko knjižnice, ki je vodja Kompetenčnega centra za lahko branje.

Raziskovalne podatke smo pridobili tudi s pomočjo rezultatov dveh anket. Za izhodišče smo analizirali rezultate ankete o delovanju Kompetenčnega centra za lahko branje, ki jo je Koroška osrednja knjižnica izvedla v letu 2022. Pri tem smo se osredotočili le na anketna vprašanja, relevantna za predmet naše raziskave. Poleg tega smo opravili še kratko anketo s partnerskimi organizacijami, ki sodelujejo s kompetenčnim centrom. Ugotoviti smo želeli, kakšno je sodelovanje kompetenčnega centra z drugimi organizacijami, ki združujejo člane – uporabnike lahkega branja. Podatki so bili pridobljeni s pomočjo spletnega anketiranja v okviru odprtokodne aplikacije 1KA.

Na osnovi rezultatov raziskave smo pripravili predlog ukrepov za dopolnitev strateškega načrta knjižnice zaradi delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje. Predstavljeni so v sklepnem delu pisne naloge.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 LAHKO BRANJE IN RANLJIVE SKUPINE

Pojem ranljive skupine SSKJ opredeljuje kot »osebe s posebnimi potrebami, ki so deležne z zakonom določenih posebnih ugodnosti v primeru začasne in trajne zaščite, npr. otroci brez spremstva, invalidi, starejši, …« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2014) Iz definicije lahko sklepamo, da so ranljive osebe precej širok pojem, zagotovo se z njimi srečujemo tudi v knjižnicah. Ne samo osebe, ki imajo status invalida, ranljive osebe so tudi tiste, ki imajo težave z bralno pismenostjo, ali pa so denimo slabovidne ipd. Knjižnica kot javni servis mora slediti potrebam okolja in zagotavljati čim širšo raven dostopnosti različnim potrebam uporabnikov.

»Lahko branje je metoda komunikacije, ki naj bi pospeševala razvoj pismenosti ter socialno in psihološko vključevanje oseb s težavami branja in pisanja v okolje. Komunikacija je prirejena tako, da se določeno vsebino sporoča na berljiv in razumljiv način. Besedila so pripravljena v seriji postopkov po posebnih tehničnih/vsebinskih in oblikovnih zakonitostih in določenih merilih. Usmerjena so v sporočanje informacij osebam, prikrajšanim na področju bralne pismenosti, na njim berljiv, čitljiv in razumljiv način.« (Haramija in Knapp, 2019a, str. 52)

Lahko branje je pojem, ki posledično nastaja zaradi potreb ranljivih skupin. Gre za prirejeno komunikacijo za ranljive skupine na način, da komunikacija postane razumljiva. Konkretneje to pomeni, da posameznik v lahkem branju sprejme informacijo v taki bralni obliki, da mu je razumljiva, saj mu sicer ne bi bila.

Raziskovalka lahkega branja, prof. dr. Dragica Haramija, deli uporabnike lahkega branja v dve veliki skupini (A. To, 2021):

- skupina uporabnikov, ki potrebuje lahko branje vse življenje: to so ljudje s posebnimi potrebami;
- skupina uporabnikov, ki potrebuje lahko branje samo v določenem obdobju življenja, npr. priseljenci, otroci ipd.

Lahko branje je na svetovni ravni najbolje opredelila mednarodna organizacija IFLA (International Federation of Library Association), ki je leta 2010 izdala specialno publikacijo *Guidelines for easy-to-read materials* (2010). Ta je prevedena tudi v slovenski jezik. IFLA glede smernic za lahko branje določa dve definiciji, prva se sklicuje na oblikovne prilagoditve besedil, druga pa, poleg oblikovnih, zahteva tudi jezikovno poenostavljanje besedil (Haramija, 2017, str. 302).

Na temo, kako pravilno pripraviti informacije v lahko berljivi in razumljivi obliki, je v zadnjem času izšlo kar nekaj publikacij. Posebej so se zavzele organizacije in strokovnjaki s tega področja. *Informacije za vse: Evropska pravila za pripravo informacij v lahko berljivi obliki* (2012) je priročnik, ki ga je izdala Zveza sožitje ob podpori Evropske komisije. Pravila so pripravili strokovnjaki iz osmih držav, v okviru projekta Poti do izobraževanja odraslih z motnjami v duševnem razvoju. Pravila so sicer pripravljena v lahko berljivi obliki, namenjena pa so kot navodilo, kako pripraviti lahko berljive in razumljive informacije. Obsegajo pravila za pripravo pisnih informacij, slik, informacij v elektronski obliki, pravila za video informacije ter pravila za zvočne informacije.

Leta 2019 je Zavod RISA v dveh delih izdal strokovne nasvete za lahko branje v slovenščini (Haramija in Knapp, 2019b, 2019c). Prvi zvezek so poimenovali Uvod, drugi Pravila. Publikaciji zelo precizno predstavljata usmeritve za pripravo informacij v lahkem branju. V

drugem zvezku so znaki in stopnje lahkega branja. Ta del je pomemben tudi za knjižnice, ki morajo primerno označiti gradivo in dostop do gradiva v lahkem branju.

Slovenski znak za lahko branje je nasmejana knjiga, ki mežika, barva znaka je vijolična. Višina znaka mora biti vsaj en centimeter. Ob tem je treba poudariti, da obstaja tudi evropski znak za lahko branje, ki ga je pripravila mednarodna organizacija Inclusion Europe. Uporabljamo lahko enega ali drugega, vsak pa ima določena pravila uporabe (Haramija in Knapp, 2019c, str. 54, 56).

Slika 1: Slovenski znak za lahko branje (Vir: Zavod Risa, b. d.)

Lahko branje je urejeno po stopnjah. Za stopnjo se uporablja znak v obliki knjige. Vsako stopnjo predstavlja število knjig v določeni barvi, odvisno od težavnosti besedil v lahkem branju. Tako je prva stopnja modre, druga zelene, tretja rumene in četrta (zadnja) stopnja rdeče barve (Haramija in Knapp, 2019c, str. 58).

Slika 2: Stopnje lahkega branja (Vir: Zavod Risa, b. d.)

Tudi nacionalni mediji imajo pomembno nalogo informiranja na razumljiv način za vse strukture prebivalstva. V lahkem branju je urejena tudi posebna spletna stran enostavno.info, ki deluje v sklopu Multimedijskega centra RTV Slovenija. Gre za spletno stran, ki posreduje

novice v lahkem branju. Vsebine te strani pripravljajo v posebnem oddelku RTV, v Službi za dostopnost programov (MMC Radio televizija Slovenija, 2023).

2.2 MEDNARODNI DAN LAHKEGA BRANJA

Inclusion Europe je mednarodna organizacija s sedežem v Belgiji, ustanovljena leta 1988, s poslanstvom, da se bori za vključenost in enakost oseb z motnjami v razvoju in njihovih družin. Med vrednotami posebej poudarjajo spoštovanje, solidarnost in vključenost, pri čemer se osredotočajo na ranljive skupine oseb. Inclusion Europe kot mednarodno organizacijo tvori 78 nacionalnih organizacij, ki imajo sedeže po 39. evropskih državah. Med njimi sta tudi članici iz Slovenije, to sta Zveza Sožitje – Zveza za osebe z motnjami v duševnem razvoju Slovenije in Center za usposabljanje, delo in varstvo Dolfka Boštjančič iz Drage. Med svojimi nalogami posebej poudarjajo dejavnost lahkega branja. Tako je Inclusion Europe že leta 1998 objavila smernice za lahko branje, katere so prevedene tudi v slovenščino. Organizacija je aktivna pri zagovarjanju ranljivih skupin, za katere pripravlja predloge za izboljšanje bivalnih pogojev ter jih posreduje evropskim inštitucijam. Med drugim je Inclusion Europe sodelovala pri pripravi strategije EU o invalidnosti, ki je izšla tudi v obliki lahkega branja (Inclusion Europe, b. d.).

Za mednarodni dan lažjega jezika oz. lahkega branja je bil izbran 28. maj, to je dan, ko je bila ustanovljena organizacija Inclusion Europe. Prvič so ga praznovali leta 2020. Letos so mednarodni dan obeležili tudi v Slovenj Gradcu. Organizator je bil Zavod Risa. Pripravili so razstavo, predavanja in več omizij. Vsako leto razglasijo tudi ambasadorje lahkega branja.

2.3 NORMATIVNO-PRAVNE PODLAGE

Temeljne človekove pravice in svoboščine vsakomur določa že ustava. V 14. členu določa enakost pred zakonom, ne glede na »invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.« (Ustava Republike Slovenije, 1991) Takšna določba je dovolj splošna podlaga za njeno uveljavitev na različnih ravneh zakonskih in podzakonskih predpisov Republike Slovenije.

Gledano s širšega vidika, je področje lahkega branja urejeno tudi na zakonski ravni. Zakonsko podlago poznata vidik pismenosti in izobraževanja posameznika ter vidik zagotavljanja informacij v razumljivi obliki. »V Sloveniji področje prilagajanja gradiv v lažje berljivi obliki

še ni (sistemsko) rešeno, čeprav je država podpisnica Konvencije o pravicah invalidov, ki jo je pripravila Organizacija združenih narodov.« (Haramija, 2017, str. 298) To pomeni, da Slovenija ne pozna specialnega predpisa, ki bi urejal, pač pa je to področje površno razpeto med različne pravne akte, ki večinoma posredno urejajo to področje. Poleg tega je lahko branje normativno-pravno večinoma na deklarativni ravni.

Pravico državljanov Evropske unije do osnovne pismenosti ureja Deklaracija o pravici evropskih državljanov do pismenosti (b. d.): »Vsak državljan Evrope ima pravico do pismenosti. Države članice EU bi morale poskrbeti, da imajo državljani vseh starosti, ne glede na družbeni red, vero, etnično pripadnost in spol, dostop do potrebnih virov informacij in priložnosti, da postanejo toliko pismeni, da lahko učinkovito razumejo in uporabljajo komunikacijo v tiskanih ali digitalnih medijih.«

Omenjena deklaracija v uvodu navaja tudi nekaj zaskrbljujočih dejstev glede pismenosti, in sicer, da je v Evropi kar 55 milijonov odraslih oseb slabše pismenih. Toliko ljudi se posledično tudi težje enakopravno vključuje v delovanje skupnosti in si težje zagotavlja eksistenčno varnost.

Deklaracija o pravici evropskih državljanov do pismenosti je v Sloveniji implementirana tudi z nacionalnimi pravnimi akti, kot je denimo Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25, 2021). Vlada Republike Slovenije je 19. decembra 2019 sprejela Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2019). Ta v uvodu poudarja, da je bralna pismenost temelj vseh pismenosti in da želimo v Sloveniji doseči takšno raven, ki osebam omogoča optimalen razvoj sposobnosti za dejavno življenje in delo. Dokument nacionalne strategije (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti …, 2019, str. 7) posebej poudarja ranljive skupine: »Da bi zagotovili enakopravnost in pravičnost, je doseženo raven bralne pismenosti treba spremljati med vsem prebivalstvom in načrtno odpravljati morebitne razkorake med družbenimi skupinami in posamezniki. Posebna pozornost je namenjena ugotavljanju doseženih ravni zgodnje bralne pismenosti in ustreznim ukrepom, da se zaostanki lahko pravočasno odpravijo. Potrebni ukrepi so načrtovani in izvedeni tudi glede pozitivne diskriminacije za ranljive skupine.«

Temeljno opredelitev knjižničarstva v Sloveniji opredeljuje krovni akt Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001), ki pa je sestavljen kot krovni dokument. Ta v 2. členu, v 7. alinei, navaja tudi »informacijsko opismenjevanje« (ZKnj-1, 2001) kot del javne knjižničarske službe. Pojem se v širšem pomenu dotika tudi ranljivih skupin, podrobneje je to področje urejeno v posrednih aktih. Eden takšnih je Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, ki v 3. členu opredeljuje, katere so osnovne storitve knjižnic, med njimi tudi »pomoč in svetovanje pri iskanju gradiv, informacij in pri uporabi knjižnice« (Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, 2003). Način izvajanja te knjižnične storitve lahko pomeni tudi pomoč ranljivim skupinam, te osebe si na njim razumljiv način poiščejo primerno, prilagojeno gradivo (npr. v lahkem branju), pridobijo ustrezno razumljivo informacijo ter se čim bolj samostojno gibljejo po prostorih knjižnice, pri čemer jim pomagajo tudi ustrezne oznake in strokovno osebje.

Ranljive skupine so najpogosteje zajete v pravnih aktih, ki urejajo položaj invalidov. Eden takšnih je Konvencija o pravicah invalidov, katero je Državni zbor ratificiral 4. 4. 2008. Konvencija v 9. členu določa, da morajo države pogodbenice invalidom omogočiti neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh življenjskih področjih. Med navedenimi ukrepi še posebej poudari odpravljanje ovir pri dostopnosti »v javnih zgradbah in drugje se zagotovijo oznake v brajici ter v lahko čitljivi in razumljivi obliki.« (Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola o pravicah invalidov, 2008)

Tudi Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (2010) je še zlasti namenjen odpravljanju diskriminacije do invalidov. Ta med drugim navaja, da morajo biti odpravljane ovire do storitev, ki se nanašajo na dostopnost do informacijskih in komunikacijskih storitev. V tem okviru je tudi knjižnica kot javna institucija in dostopnost njenih storitev v okviru javne službe za vse vrste uporabnike, še posebej za ranljive skupine.

2.4 STANDARDI IFLE ZA LAHKO BRANJE

IFLA je leta 2007 izdala Smernice za lažje berljivo gradivo in Smernice za knjižnične programe opismenjevanja. Namen teh je bil doseči dva cilja, in sicer »opisati značaj lažje berljivega gradiva in potrebe po tej vrsti gradiva ter opredeliti nekatere od pomembnejših ciljnih skupin« ter »ponuditi napotke izdajateljem lažje berljivega gradiva ter tistim organizacijam in službam,

ki se ukvarjajo z osebami z bralnimi težavami.« (IFLA smernice za lažje berljivo gradivo, 2007, str. 7)

Snovalci tega gradiva kot izhodišče dostopa do kulture, informacij in tudi literature nasploh poudarjajo, da je to osnovna demokratična pravica vsakogar. Navsezadnje to v splošnem pomenu poudarja tudi slovenska ustava. Ob tem so pripravljavci gradiva dodali, da imajo knjižnice ključno vlogo pri zagotavljanju gradiva v lahkem branju za osebe, ki takšno gradivo potrebujejo. Zato je tudi pomembno, da knjižničarska stroka razume širši pomen lahkega branja, sledi trendom na tem področju in poskuša knjižničarsko službo izvajati na način, da so knjižnice kot javni servis dostopne za čim širši krog družbenih potreb.

Ravno smernice IFLE v posebnem poglavju 1.2 opredelijo Demokratični vidik. Bistveno zanje je, da lahko vsakdo spremlja informacije v njemu razumljivi obliki, ob tem je pomembna še kakovost življenja. Možnost, da lahko človek sam prebere informacijo na način, da mu je ta razumljiva, bistveno povečuje samozavest ljudi in jim omogoča izvajanje nadzora nad življenjem.

Smernice si za eno od izhodišč postavijo Manifest o splošnih knjižnicah, ki je že leta 1994 določil pomen dostopnosti storitev splošnih knjižnic vsakomur, ne glede na osebne ali katerekoli druge okoliščine. Ob tem manifest poudarja, da morajo biti zagotovljene »posebne storitve za tiste uporabnike, ki zaradi kakršnihkoli razlogov ne morejo uporabljati rednih storitev in običajnega gradiva …« (IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah, 1994)

Dokument smernic določa tudi ciljne skupine oseb, ki potrebujejo lahko branje. Deli jih na dve skupini, to so osebe s posebnimi potrebami, ki lažje berljivo gradivo potrebujejo stalno, in osebe z nezadostnim poznavanjem jezika in omejenimi bralnimi zmožnostmi, ki takšno gradivo potrebujejo v nekem življenjskem obdobju. Uporabnike delijo še na odrasle, mladino in otroke. Grafični prikaz ciljnih skupin na Sliki 3 prikazuje ciljne skupine, ki potrebujejo lahko branje in se pogosto prekrivajo, razvidno pa je tudi, da tega gradiva ne potrebujejo vse osebe v vsaki ciljni skupini.

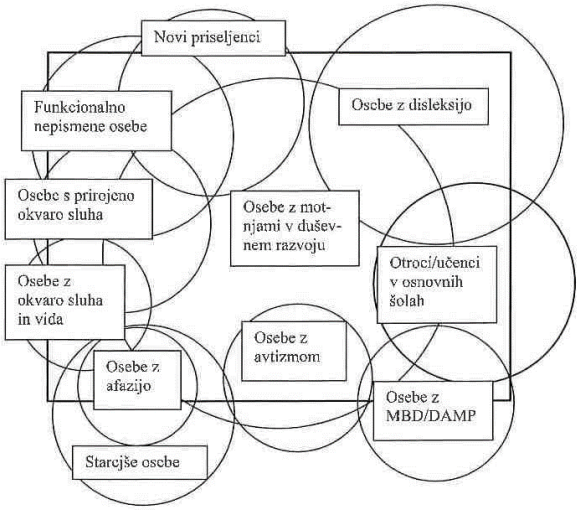

Slika 1: Grafični prikaz ciljnih skupin za lažje berljivo gradivo – krogi približno predstavljajo ciljne skupine, kvadrat pa potrebo po lažje berljivem gradvu

Slika 3: Grafični prikaz ciljnih skupin (Vir: IFLA Smernice za lažje berljivo gradivo …, 2007)

Smernice IFLE opredeljujejo tudi vlogo splošnih knjižnic na področju lahkega branja. Uspešnost knjižnic pri tem poslanstvu je po njihovem mnenju odvisna od naslednjih dejavnikov (IFLA Smernice za lažje berljivo gradivo …, 2007, str. 23):

- »usposobljenost knjižnice za delo s posebnimi skupinami …;
- poznavanje posebnih potreb bralcev …;
- izbor lažje berljivega gradiva /…/ naj opravijo strokovnjaki ali za to posebej usposobljeni sodelavci;
- enostaven pristop do lažje berljivega gradiva v knjižnicah…«

2.5 PRIMERI IZ TUJINE

Lahko branje je po tujih državah urejeno zelo različno. Nekatere države (npr. Švedska, Finska) so dober zgled in prave pionirke na področju lahkega branja. Spet druge o teh vsebinah praktično ne govorijo.

Na Švedskem so že leta 1968 izdali prvo knjigo v obliki lahkega branja. Leta 1970 je temu sledil časopis, prilagojen v lahkem branju. Že leta 1987 so ustanovili center za lahko branje. Od leta 1991 tam deluje tudi založba LL-förlaget, ki izdaja gradivo v lahkem branju. A kljub vsem dosežkom, na Švedskem ne poznajo enotnih smernic oz. navodil za pripravo vsebin v lahkem branju, prav tako niso poenotene stopnje lahkega branja. Velika posebnost pri njih je zakonsko določilo, ki dovoljuje prirediti vsako knjigo v lahko branje, brez pridobivanja posebnih soglasij

avtorja. To področje ureja švedski zakon o avtorskih pravicah v poglavju o pravicah ljudi s posebnimi potrebami. Ta določba ima varovalko, da lahko do takšnih oblik del dostopajo le bralci, ki so registrirani kot ljudje s posebnimi potrebami. Torej lahko knjižna dela v lahkem branju brez soglasja avtorja nastajajo zgolj v nekomercialne namene (Haramija in Knapp, 2019a, str. 20 in 21).

Na spletu je dostopna brošura švedske agencije za dostopne medije MTM (Myndigheten for tillgänglia medier), ki deluje pod okriljem švedskega ministrstva za kulturo.[1] Ta agencija pripravlja in distribuira literaturo, tudi periodični tisk, vse v obliki, ki je prilagojena osebam s posebnimi potrebami, tudi v lahkem branju. Velik poudarek je na približevanju skupinam priseljencev, da bi se integrirali v njihovo družbo. Zloženka (Books, news and other information in easy-to-read Swedish, b. d.) je zbirnik za predstavitev knjig, informacij in novic v lahkem branju v švedščini. Za odrasle predstavlja leposlovje v lahkem branju in napotuje na spletni naslov, kjer je ta dela mogoče dobiti. Na področju novic in informiranja v lahkem branju vključuje glasilo *8 SIDOR*, ki je na razpolago v knjižnicah in preko aplikacij za pametne telefone. Podobno izhaja tudi glasilo *Sesam*. Zaradi približevanja švedščine priseljencem in drugim ranljivim skupinam, ki potrebujejo gradivo v lahkem branju, izdajajo tudi vladne informacije v lahkem branju. V zloženki so pripisali, da so takšne informacije označene kot »lättläst« oz. s kratico LL, kar v švedščini pomeni lahko branje.

Zanimiva je tudi ureditev na Finskem. Tamkajšnje ministrstvo, pristojno za izobraževanje in kulturo, subvencionira tisk literature v lahkem branju. Po njihovi oceni letno izdajo približno 15 del v lahkem branju (Haramija, 2017, str. 302).

Velika Britanija zajema skupine ljudi, ki potrebujejo lahko branje posredno skozi zakonodajo na področju invalidnosti, zagotavljanja enakosti in prepovedi diskriminacije. Njihova zakonodaja nalaga ukrepe, ki osebe s posebnimi potrebami postavljajo v enak položaj. To pomeni tudi zagotavljanje informacij v lahko berljivi oz. razumljivi obliki. Organizacija Easy Read Online, katere ustanovitelj je Martin Dobson, s sedežem v Liverpoolu, se ukvarja s pripravo informacij na razumljiv način. Pri tem sodelujejo tako z vladnimi kot drugimi organizacijami. Easy Read Online deluje na način, da izvirnike besedil priredi v lahko branje (Easy Read Online, 2023).

[1] Informacije o delovanju MTM so dostopne na njihovi spletni strani: https://www.mtm.se/english/

3 KOMPETENČNI CENTER ZA LAHKO BRANJE

3.1 ZAKAJ KOMPETENČNI CENTRI

»Kompetenčni centri skrbijo za poglobljeno poznavanje, razvoj in optimizacijo delovanja določenega področja ali storitve v mreži splošnih knjižnic na nacionalni ravni. Vpeljujejo nove skupne strokovne in razvojne rešitve z ustrezno usposobljenim kadrom in specializirano zbirko knjižničnega gradiva ter izobražujejo knjižnično osebje.« (Strokovna izhodišča za vzpostavitev kompetenčnih centrov, 2020, str. 10)

V Sloveniji deluje več kompetenčnih centrov, katerih namen je »poglobljeno, strokovno in učinkovito delovanje ter razvoj splošnih knjižnic na posameznih področjih.« (Združenje splošnih knjižnic, b. d.) V Ljubljani tako deluje kompetenčni center za učne vsebine, na Ptuju za področje domoznanstva, na Ravnah na Koroškem pa za lahko branje.

Strokovna izhodišča za vzpostavitev kompetenčnih centrov je 1. 12. 2020 obravnaval in potrdil Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Na podlagi teh izhodišč je bila pri Združenju splošnih knjižnic oblikovana Komisija za kompetenčne centre, ki je knjižnicam podala poziv za pridobitev statusa kompetenčnega centra. Za ta status so se praviloma lahko potegovale območne knjižnice. Koroška osrednja knjižnica se je na ta poziv prijavila s kandidaturo za pridobitev statusa Kompetenčnega centra za lahko branje.

3.2 KOMPETENČNI CENTER ZA LAHKO BRANJE V KOROŠKI OSREDNJI KNJIŽNICI

Komisija za kompetenčne centre je status Kompetenčnega centra za lahko branje Koroški osrednji knjižnici podelila z naslednjo utemeljitvijo: »Komisija /…/ ugotavlja, da Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem poglobljeno pozna in razvija področje lahkega branja ter ga v mreži splošnih knjižnic na regionalni in nacionalni ravni s svojim delovanjem in usposobljenim kadrom optimizira ter stalno izboljšuje. Vpeljuje nove skupne strokovne in razvojne rešitve z ustrezno usposobljenim kadrom in načrtuje obogatitev specializirane zbirke knjižničnega gradiva na tem področju. Izobražuje knjižnično osebje vseh

knjižnic, ki izvajajo javno službo na področju dela z ranljivimi skupinami.« (Podelitev statusa Kompetenčnega centra za lahko branje …, 2022, str. 2)

V prijavnici, ki jo hrani arhiv knjižnice (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021), so zapisali, da so ciljna skupina kompetenčnega centra za lahko branje ranljive skupine uporabnikov vseh starosti, ki potrebujejo lahko berljiva gradiva. Tem skupinam uporabnikov bo z informacijami v lahko berljivi obliki omogočena aktivna vključenost v družbeno življenje. Kot strokovne temelje in izkušnje za prijavo na poziv je Koroška osrednja knjižnica navedla projekt Lahko je brati, v katerem je na svojem območju sodelovala v obdobju 2017–2019. Pri tem je ugotovila, da so potrebe za gradivo v obliki lahkega branja v okolju, v katerem deluje knjižnica, velike. Kot osrednji cilj si je v prijavi na poziv zadala: »Končni cilj kompetenčnega centra je delovanje in svetovanje pri vzpostavitvi in vpeljavi knjižničarskih storitev za omenjene posebne/ranljive skupine uporabnikov med osnovne knjižničarske storitve vsake splošne knjižnice.« (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021, str. 6)

Slika 4: Zbirka Berem zlahka v Koroški osrednji knjižici je središče dogajanja Kompetenčnega centra za lahko branje

Koroška osrednja knjižnica je maja 2021 na podlagi lastne iniciative vzpostavila zbirko Berem zlahka (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021), cilj katere je bil, da se z njo približa ranljivim skupinam uporabnikov. Gradivo v zbirki je urejeno po naslednjih segmentih: brajica, disleksija, lahko branje, večji tisk, znakovni jezik in zvočne knjige. Ob tem je knjižnica posebno pozornost namenila tudi pravilni opremljenosti in oznakam prostora, v katerega je

zbirka umeščena. Knjižnica ponuja uporabnikom lahkega branja naslednje ugodnosti in storitve:

- brezplačna oz. znižana članarina;
- možnost podaljšanega roka izposoje (po dogovoru);
- možnost podaljšanega roka rezervacij gradiva (po dogovoru);
- priprava seznama gradiva v lahkem branju, ki je objavljen tudi na spletni strani knjižnice;
- možnost izbire »osebnega knjižničarja«, kot pomoč uporabnikom lahkega branja;
- individualno izobraževanje uporabnikov lahkega branja za samostojno uporabo storitev knjižnice;
- računalniško opismenjevanje;
- bralne skupine in bralna srečanja;
- storitev Knjižnica na obisku: dostava knjižnega gradiva na dom;
- knjižnična bralna značka Korošci pa bukve beremo, ki poteka tudi v lahkem branju, v storitev pa so vključeni uporabniki domov starejših in varstveno-delovnih centrov;
- tematska predavanja;
- vodenje po knjižnici;
- bibliopedagoške ure;
- strokovna izobraževanja;
- prireditvena dejavnost, prilagojena lahkemu branju.

»Kompetenčni center za lahko branje je skupaj z grafičnim oblikovalcem pripravil celostno grafično podobno zbirke Berem zlahka, ki je v pomoč drugim knjižnicam ob vzpostavitvi specializirane knjižnične zbirke.« (Tomažin, 2023) Koroška osrednja knjižnica za uporabnike lahkega branja uporablja tudi vpisnico in izjavo o oprostitvi članarine, ki je predelana v obliko lahkega branja. Dokumenta so pregledali testni bralci iz CUDV Črna na Koroškem.

3.2.1 Prostor in opremljenost

Že iz splošno znanih standardov razvite družbe se pričakuje, da bodo javne institucije, kot je knjižnica, dostopne čim širšemu krogu družbe. Na to napotuje tudi Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, 2003), ki v 15. členu določa, da mora knjižnica s pravilnikom o splošnih pogojih poslovanja določiti način poslovanja z uporabniki. Koroška

osrednja knjižnica v 10. členu pravilnika določa osnovne storitve, ki jih ta omogoča uporabnikom, med drugim tudi »dostop do vseh knjižničnih servisov« ter izvajanje storitev tudi za »posebne skupine uporabnikov.« (Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja …, 2012) Iz tega je mogoče razbrati, da daje knjižnica pozornost tudi posebnim skupinam uporabnikov, med katere lahko štejemo uporabnike lahkega branja.

Za dostopnost do knjižničnih storitev je nujno zagotoviti neovirano gibanje oseb po zgradbi knjižnice in nemoteno uporabo njenih storitev. Koroška osrednja knjižnica ima urejen zunanji dostop za gibalno ovirane osebe, prav tako je urejeno parkirišče za invalide. Zbirka Berem zlahka se sicer nahaja v prvem nadstropju knjižnice, a je ta normalno dostopna z dvigalom. Zbirka je v prostor umeščena tako, da je uporabnikom takoj vidna, prav tako je primerno osvetljena, tako z naravno kot umetno svetlobo. Gradivo na policah je označeno s piktogrami. Pri tem je treba poudariti, da so police zbirke urejene tako, da so prosto dostopne iz invalidskega vozička. Police so usmerjene proti uporabnikom na način, da takoj vidijo naslovnico knjižnega gradiva. Zbirka Berem zlahka ima na voljo tudi specialne tehnične pripomočke za uporabnike, kot so bralna miza, računalnik in elektronska lupa. Prireditveni prostori knjižnice so opremljeni s slušno zanko (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021).

3.2.2 Vključenost Kompetenčnega centra za lahko branje v razvoj knjižnice

Med razvojnimi cilji resolucije o nacionalnem kulturnem programu je na prvem mestu poudarjeno »izboljšanje dostopnosti do znanja in informacij v knjižnični javni službi za vse, vključno z nabavo vseh vrst knjižničnega gradiva in knjižnično vlogo kot kulturno-izobraževalnih središč.« (Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2022–2029, 2022)

Iz prej navedenega je razvidno, da si je država v resoluciji kot glavno usmeritev zadala dostopnost do znanja in informacij za vse, torej tudi za ranljive skupine, katere zajema področje lahkega branja. Pri tem poudarja pomen nabave vseh vrst knjižničnega gradiva, torej tudi tistega za lahko branje. Knjižnice imajo pri izvajanju tega cilja ne samo kulturno, temveč tudi izobraževalno vlogo.

Razvojni cilj strategije pa se eksplicitno navezuje tudi na strategijo razvoja bralne pismenosti, ki bralno pismenost opredeljuje kot stalno razvijajočo se zmožnost posameznikov za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti …, 2019, str. 3).

Knjižnica mora organizirati svojo dejavnost tudi v »ustrezno opremljenem knjižničnem prostoru, /…/ z ustreznimi storitvami in knjižnično zbirko«, poleg tega pa skrbeti za »vključevanje v družbeno življenje za doseganje enakosti.« (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018, str. 26, 48) Standardi in priporočila za knjižnice nalagajo knjižnicam pomembno usmeritev zagotavljanja vključenosti in enakopravnosti uporabnikov. Pri tem se posebej osredotočajo tudi na ranljive skupine prebivalcev. Iz tega je razvidno, da že državne in strokovne strateške usmeritve dajejo poudarek ranljivim skupinam. Gledano z vidika kompetenčnega centra pomeni izvajanje aktivnosti za razvoj lahkega branja pomembno nalogo pri strateškem delovanju splošnih knjižnic.

Koroška osrednja knjižnica ima v svojem programu dela v posebnem poglavju zajet Kompetenčni center za lahko branje. Dokument vsebuje krovne naloge kompetenčnega centra, urejenost posebne zbirke Berem zlahka in urejenost gradiva v zbirki (Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, 2022). Konkretnejših nalog program ne obsega, določajo se znotraj strokovnega aktiva, ki deluje v knjižnici na področju kompetenčnega centra.

V dokumentu upravljanja knjižnične zbirke v Koroški osrednji knjižnici je navedeno eno izmed poslanstev knjižnice, ki si prizadeva knjižnično zbirko upravljati na način, da »bo predstavljala različnost pogledov …« (Dokument upravljanja knjižnične zbirke …, 2022) V poglavju o potrebah okolja dokument posebej določa, da knjižnica upošteva tudi uporabnike s posebnimi potrebami oz. ranljive skupine. Pri poglavju o letnem načrtovanem obsegu in vrstah gradiva dokument določa, da knjižnica skrbi za načrtno dopolnjevanje posebnih zbirk, med katerimi poimensko navaja zbirko Berem zlahka.

Ključni dokument, ki usmerja prihodnost in ciljne usmeritve Koroške osrednje knjižnice, je strateški načrt, sprejet za obdobje 2021–2026. Pri vsebini in zastavljenih ciljih tega dokumenta je zelo pomembno, da so ti zastavljeni realno in da so kazalniki uspešnosti merljivi. Strateški

načrt je v poglavju 3.1.1.10 Ureditev kotička za lahko branje knjižnici naložil usmeritev, ki je ključna za delovanje Kompetenčnega centra za lahko branje. Ugotovitve pripravljavcev dokumenta so namreč, da je gradivo za lahko branje urejeno na različnih lokacijah po knjižnici, pri čemer knjižne police in usmerjevalne table niso prilagojene uporabnikom (Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, 2020).

Tako si je knjižnica zadala cilj, da nabavi opremo in na novo postavi gradivo za lahko branje, kar je bilo leta 2021 v sklopu projekta Čebela bere med, ki sta ga sofinancirala Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja in Občina Ravne na Koroškem, tudi realizirano. Nastala je zbirka Berem zlahka.

Poleg že prej omenjene strateške usmeritve, daje strateški načrt knjižnice v sklopu vseživljenjskega učenja za vse generacije uporabnikov poudarek tudi na pripravo delavnic informacijskega opismenjevanja za ranljive skupine. To je dejavnost, ki od vzpostavitve Kompetenčnega centra za lahko branje spada pod njegovo okrilje. Čeprav je strateški načrt knjižnice dokument, ki se trenutno nahaja nekje na sredini svoje življenjske dobe, je analiza pokazala, da bi bilo treba dokument za potrebe delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje novelirati. Podlaga za to je ocena realizacije zastavljenih ciljev kompetenčnega centra in ugotovitve, katerim področjem je treba dajati strateški poudarek v prihodnje.

4 RAZISKAVA

4.1 METODOLOGIJA IN METODE

Izhodišče raziskave predstavljajo oblikovane raziskovalne hipoteze (znanstvene predpostavke), ki smo jih nato na osnovi rezultatov raziskave poskušali potrditi ali ovreči:

- Hipoteza 1: Kompetenčni center za lahko branje je od vzpostavitve do danes deloma izpolnil namen in zastavljene cilje.
- Hipoteza 2: Dejavnosti Kompetenčnega centra za lahko branje sledijo potrebam (potencialnih) uporabnikov.
- Hipoteza 3: Vedenje o pomenu in ciljih delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje še ni dovolj razširjeno med (potencialnimi) uporabniki. Nujna je dodatna promocija.

- Hipoteza 4: Kompetenčni center za lahko branje bi za krepitev aktivnosti in strokovnih nalog potreboval močnejšo sistemsko podporo, saj lahko branje v Sloveniji še ni množično razvito.

Raziskovalne podatke smo pridobili s pomočjo kvalitativne in kvantitativnih raziskovalnih metod. V sklopu uporabe kvalitativne metode smo opravili intervju s strokovno vodjo kompetenčnega centra in iskali odgovore na vprašanje o realizaciji zastavljenih ciljev Kompetenčnega centra za lahko branje. Kvantitativni del raziskave vključuje analizo rezultatov dveh anket, ter obdelavo statističnih podatkov o prirastu gradiva zbirke za lahko branje in statistiko izposoje te zbirke. Prvo anketo je leta 2022 Kompetenčni center za lahko branje izvedel med strokovnimi delavci slovenskih splošnih knjižnic. Iz nje smo za analizo izbrali le odgovore na vprašanja, ki so relevantna za strateško umestitev Kompetenčnega centra za lahko branje. Poleg tega smo v sklopu raziskave opravili še drugo anketo, in sicer s partnerskimi organizacijami, katerih člani se poslužujejo storitev Kompetenčnega centra za lahko branje. Anketiranje je potekalo v spletnem okolju z uporabo spletne aplikacije 1KA.

4.2 ANALIZA PODATKOV O KNJIŽNIČNEM GRADIVU IN NJEGOVI IZPOSOJI

Kot eno od kvantitativnih meril uspešnosti delovanja knjižnic lahko uporabijo podatke o statistiki knjižnične zbirke. V primeru naše raziskave nas je zanimalo, koliko knjižnega gradiva v lahkem branju knjižnica nabavi, oz. ugotoviti, koliko ga je sploh na voljo za nakup. Posledično prirast gradiva vpliva tudi na statistiko izposoje gradiva v lahkem branju.

Ob vzpostavitvi Kompetenčnega centra za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici je bilo v zbirki Berem zlahka 569 izvodov knjižničnega gradiva. Pri tem je treba poudariti, da je sicer večji del strokovnega gradiva o ranljivih skupinah urejen izven zbirke Berem zlahka in postavljen med celotno zbirko knjižničnega gradiva. Zbirka Berem zlahka vključuje gradivo glede na vrsto, in sicer: disleksija, brajica, zvočne knjige, znakovni jezik, lahko branje in večji tisk. To gradivo je vsebinsko in formalno obdelano v nacionalnem vzajemnem knjižnem sistemu COBISS in podatki o njem vključeni v javno dostopni knjižnični katalog COBIB. Kot že omenjeno v prejšnjem poglavju, ima zbirka urejen tudi šifrant postavitve gradiva v prostem pristopu z ustreznimi oznakami. Poimenovanja skupin gradiva so enostavna, dodane so tudi

ustrezne slikovne oznake, t. i. piktogrami (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021).

Po podatkih Službe za nabavo in obdelavo v Koroški osrednji knjižnici[2] je imela knjižnica v zbirki Berem zlahka ob vzpostavitvi, leta 2021, 569 izvodov knjižničnega gradiva. Podatek vključuje knjižno in neknjižno gradivo, ki je bilo v večini predhodno že del knjižnične zbirke in je bilo kasneje interno premeščeno v zbirko Berem zlahka.

Tabela 1: Število enot knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka (po letih)

2021	**2022**	**2023**
569	717	729

Tabela 1 prikazuje količino knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka od leta 2021, ko je bila vzpostavljena zbirka. Večino gradiva, predvsem večji tisk, je knjižnica že imela v zbirki pred vzpostavitvijo posebne zbirke. Veliko je bilo tudi darov. V letu 2021 je bilo 119 enot dejanskega prirasta. Leta 2022 se je zbirka povečala na 717 enot, 20. septembra 2023 pa zbirka obsega 729 izvodov. Iz navedenega je razvidno, da je prirast gradiva po letih zanemarljiv, na kar v knjižnici opozarjata tudi strokovna skupina kompetenčnega centra in Služba za nabavo in obdelavo, saj je knjižnično gradivo v lahko berljivi obliki zelo redko na voljo za nakup.

Tabela 2: Knjižnično gradivo v zbirki Berem zlahka glede na vrsto gradiva (20. 9. 2023)

Vrsta gradiva	**Število enot**
Disleksija	51
Brajica	16
Zvočne knjige	379
Znakovni jezik	40
Lahko branje	90
Večji tisk	153

Tabela 2 prikazuje pregled knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka po vrsti gradiva v letu 2023. Ugotovimo lahko, da obsegajo večji del zbirke zvočne knjige, torej neknjižno gradivo,

[2] Podatek je bil pridobljen 20. septembra 2023.

med knjižnim gradivom je največ večjega tiska. Ob tem je pomembno poudariti, da so knjige v lahkem branju praviloma manj obsežne, žal tudi števila enot teh knjig ni veliko.

Tudi na področju lahkega branja se pojavlja vprašanje ekonomičnosti za pripravo in prodajo oz. nakup tovrstnega gradiva. Knjižnično gradivo v lahkem branju praviloma izhaja ob pomoči države, občin ali specializiranih organizacij. Založniki se samoiniciativno redko odločijo za izdajo nekega znanega knjižnega dela v obliki lahkega branja. Zanimiv je podatek iz Smernic za lažje berljivo gradivo (IFLA Smernice za lažje berljivo gradivo in Smernice za knjižnične programe opismenjevanja, 2007), v katerih avtorji navajajo podatek iz nordijskih držav. Ti ugotavljajo, da se šele z naklado od 4.000 do 5.000 izvodov lažje berljivega gradiva pokrijejo stroški njegove priprave. Pri tem moramo poudariti, da je ta podatek iz leta 1994!

Tabela 3: Povprečen znesek nakupa nabavljenega knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka, po letih

2021	**2022**	**2023**
16,49 EUR	18,31 EUR	19,35 EUR

Knjižnična dela v lahkem branju praviloma izhajajo v manjšem obsegu, kar za knjižnice pomeni nižje stroške nabave. Kot zanimivost smo izračunali povprečen znesek nabave enote gradiva v lahkem branju v Koroški osrednji knjižnici, odkar je vzpostavljena posebna zbirka Berem zlahka. Povprečna cena enote se z 16,49 evra (leto 2021) počasi približuje 20 evrom (v letu 2023). Pri tem največji problem knjižnice ne predstavljajo finančna sredstva za nakup gradiva, pač pa dejstvo, da žal ni veliko knjižničnega gradiva v lahkem branju, ki bi ga knjižnice lahko kupile in ponudile uporabnikom.

Tabela 4: Izposoja gradiva zbirke Berem zlahka na dom (1. 8. 2023)

Leto/vrsta gradiva	**2021**	**2022**	**2023**
Disleksija	26	53	77
Brajica	11	4	14
Zvočne knjige	5	19	78
Znakovni jezik	9	4	8
Lahko branje	32	269	143
Večji tisk	714	1.153	751
SKUPAJ	**797**	**1.502**	**1.071**

Ne glede na skromen prirast knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka, pa je boljša statistika izposoje tega gradiva. Ta se je, gledano skupno, od vzpostavitve zbirke do 1. avgusta 2023, ko so bili pridobljeni podatki, več kot podvojila. K temu veliko pripomore promocija Kompetenčnega centra za lahko branje. Širši kot je krog poznavalcev teh storitev, večje je zanimanje uporabnikov lahkega branja za izposojo. Med vrstami gradiva za izposojo na dom daleč prednjači večji tisk. Ta je v letu 2022 obsegal kar 77 % celotne izposoje knjižničnega gradiva v zbirki. Sledi vrsta gradiva v lahkem branju, kjer statistika izposoje raste. Ta se je samo v prvem letu delovanja zbirke povišala za več kot 8-krat. V obdobju leta 2023 se je povečalo zanimanje za zvočne knjige, statistika izposoje namreč kaže kar na 7 % od celotne izposoje v zbirki tega leta.

4.3 INTERVJU

Za oceno kakovosti izvajanja in realizacije zastavljenih ciljev Kompetenčnega centra za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici je treba kot izhodišče pregledati zastavljene cilje v prijavnici. Knjižnica je status kompetenčnega centra prejela 20. januarja 2022, z dobo veljavnosti treh let. Torej bosta januarja 2024 minili dve leti od podelitve statusa, kar pa je odlična priložnost za analizo zastavljenih ciljev z namenom, da bi te tudi v celoti realizirali. Ta analiza bo podlaga za pripravo ukrepov v strateškem načrtu knjižnice, da bodo cilji realizirani kvalitetno ter v skladu s potrebami in željami, tako uporabnikov storitev kompetenčnega centra kot strokovnih delavcev knjižnice.

Osnova za analizo je bila vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021), posledično pa tudi sklep o dodelitvi statusa (Podelitev statusa Kompetenčnega centra za lahko branje …, 2022). Za iskanje odgovora na vprašanje, ali so zastavljeni cilji kompetenčnega centra že doseženi oz. še niso, smo opravili pogovor z mag. Jelko Kos, strokovno sodelavko Koroške osrednje knjižnice in vodjo Kompetenčnega centra za lahko branje. Vprašanja, ki smo jih zastavili intervjuvanki, so razvidna iz Priloge 1.

Intervjuvanka je v uvodnem delu pogovora dejala, da začetek posebne zbirke za lahko branje dejansko sega že v leto 2013. Sledil je projekt Lahko je brati, ki mu je sledila vzpostavitev Kompetenčnega centra za lahko branje. Pri izvedbi teh aktivnosti je posebej poudarila

postavitev posebne, specializirane zbirke, imenovane Berem zlahka ter njeno označitev s piktogrami. Prav tako je knjižnica poskrbela za enotno pripravo in uporabo celostne grafične podobe na tem področju. Po dogovoru z Institutom informacijskih znanosti (IZUM) je bilo v okviru katalogizacije uvedeno posebno označevanje gradiva za lahko branje. Z vidika razvoja slovenskega knjižničarstva ocenjuje, da je treba prvenstveno dajati poudarek izobraževanju strokovnega kadra, saj se le na ta način lahko širi vedenje o pomenu lahkega branja.

Koroška osrednja knjižnica je organizirala in uredila posebno zbirko za lahko branje, pri kateri vidi intervjuvanka poseben izziv pri njenih širitvah in novih pridobitvah za zbirko. Besedil, izdanih v lahkem branju, v slovenskem merilu, žal, še vedno primanjkuje, zato meni, da bi strokovni kader moral dajati poudarek priredbi in produkciji del v lahkem branju. Poenostavljeno povedano, ni problem nabava gradiva v lahkem branju, temveč dejstvo, da izide veliko premalo takšnega gradiva, ki bi ga knjižnice lahko ponudile uporabnikom.

Kompetenčni center za lahko branje se s storitvami trudi umeščati v prostor in navezovati partnerska sodelovanja. Intervjuvanka ocenjuje, da je sodelovanje z enotami CUDV Črna na Koroškem in Zavodom Risa dobro, med tem ko so nekatere organizacije s potencialnimi uporabniki lahkega branja še vedno zadržane pri uporabi storitev lahkega branja v knjižnici. Podobno je tudi pri sodelovanju in ponujanju strokovne podpore drugim splošnim knjižnicam. Nekatere celo ocenjujejo, da v njihovem okolju ni potrebe po vzpostavitvi storitev za omogočanje lahkega branja. Intervjuvanka dodaja, da bo v prihodnje potrebnih še veliko aktivnosti za kakovostno opravljanje storitev kompetenčnega centra, pri čemer bo, ob vseh nalogah, ki jih mora sicer opravljati knjižnica, najbolj zahtevno zagotoviti tudi zadostno število primerno usposobljenega kadra za izvajanje storitev lahkega branja.

Pri pripravi intervjuja z vodjo Kompetenčnega centra za lahko branje smo v drugem delu želeli pridobiti odgovore tudi o tem, kako se realizirajo zastavljeni cilji in nameni kompetenčnega centra, pri čemer smo za izhodišče vzeli prijavnico in sklep o dodelitvi statusa Kompetenčnega centra za lahko branje.

Koroška osrednja knjižnica si je ob prizadevanju za pridobitev statusa kompetenčnega centra zadala precej ambiciozen načrt izvajanja aktivnosti. Pri tem lahko ugotovimo, da je večino zastavljenih nalog že uspešno realizirala oz. jih skozi program realizira vsakodnevno. Leta 2022

je knjižnica izdala predstavitveno brošuro v lahkem branju *Obisk Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika* (Kos in Mrđenović, 2022), ki sta jo pripravili strokovni sodelavki knjižnice Jelka Kos in Branka Mrđenović. Prav tako je bila v letu 2022 izvedena anketa med splošnimi knjižnicami o storitvah kompetenčnega centra. Analizo ankete bomo predstavili v posebnem poglavju. Koroška osrednja knjižnica je od začetka delovanja kompetenčnega centra izvajala strokovno svetovanje splošnim knjižnicam pri izvajanju storitev in dejavnosti za uporabnike lahkega branja. To se izvaja tudi preko rednega pošiljanja e-obvestilnika, na katerega je naročenih 42 uporabnikov. Knjižnica redno spremlja novosti na področju lahkega branja in o tem informira druge knjižnice in uporabnike. Med uresničenimi zastavljenimi cilji je treba poudariti uspešno izvedbo enotne celostne grafične podobe tega programa in uvedbo katalogizacije za lahko branje.

Kompetenčni center skrbi tudi za redno posodobljen seznam knjižničnega gradiva v lahkem branju, ki je objavljen na spletni strani Koroške osrednje knjižnice, v posebnem zavihku za lahko branje. Knjižnica v sklopu centra redno izvaja delavnice za uporabnike lahkega branja, deloma večkrat letno s skupinami, deloma pa tudi individualno, v skladu z željami uporabnikov lahkega branja. Za kakovostno izvajanje storitev kompetenčnega centra je nujno strokovno izobraževanje kadra – knjižničarjev, za katere je kompetenčni center v preteklosti že izvedel delavnico *Lahko pomagam? – pristop k ranljivim ciljnim skupinam v Koroški osrednji knjižnici* ter izobraževanje v Mestni knjižnici Ljubljana na temo *Kompetenčni center za lahko branje*. V sodelovanju s koroškim, celjskim in mariborskim društvom bibliotekarjev je kompetenčni center pripravil posvet na temo *Bralna kultura in posebne zbirke*. Pripravljen je bil tudi strokovni članek o prvem letu delovanja kompetenčnega centra. V sodelovanju z Zavodom Risa pa je kompetenčni center sodeloval na Javnem razpisu za izbiro ponudnikov za izvedbo projektov na podlagi nacionalnega programa za jezikovno politiko v letih 2022–2023.

Kompetenčni center neprestano in z različnimi metodami skrbi tudi za promocijo svojih storitev: v klasični obliki, s stojnico na raznih tematskih dogodkih, predvsem pa z objavami na družbenih omrežjih, pri čemer je pomembna uporaba enotne celostne grafične podobe kompetenčnega centra.

Ugotavljamo, da med zastavljenimi cilji in nameni kompetenčnemu centru še ni uspelo realizirati naslednjih aktivnosti:

- V lahko branje predelati besedilo in dokumente na spletni strani Koroške osrednje knjižnice.
- Urediti taktilne poti po vseh prostorih knjižnice.
- Izdelati strokovna priporočila in smernice za razvoj lahkega branja na področju knjižničarstva.
- V pripravi je informativna zloženka o lahkem branju za splošno javnost.

Med glavnimi pričakovanimi učinki delovanja kompetenčnega centra je treba poudariti tiste, ki zahtevajo trajno delovanje kompetenčnega centra na tem področju. To so koordinacija in strokovna pomoč knjižnicam, z željo da bi vse splošne knjižnice vzpostavile posebno zbirko za ranljive skupine. Pri tem je pomembno enotno delovanje knjižnic na področju lahkega branja, kar pomeni strokovno sodelovanje pri postavitvi in dostopnosti zbirke, pa tudi pri delu z uporabniki lahkega branja. Periodično je treba skrbeti za rast in strokovni razvoj kadra v knjižnicah.

Poseben izziv na področju lahkega branja ostaja izvedba enotnega komunikacijskega in računalniškega opremljanja, pri čemer bo treba angažirati tudi strokovnjake iz računalniške oz. tehnične stroke.

Koroška osrednja knjižnica je v sklopu kompetenčnega centra pripravila enotno opremljanje gradiva za lahko branje. Pripravila je tudi enotno obliko celostne grafične podobe, ki je na voljo vsem knjižnicam. Prav tako je v sodelovanju z IZUM-om katalogizirala gradivo v lahkem branju s prilagojenim šifrantom postavitve in drugimi oznakami. Bibliografski zapisi vsebujejo ustrezna gesla.

Med prihodnjimi nalogami kompetenčnega centra ostaja želja po še dejavnejšem vključevanju ranljivih skupin, kajti te obstajajo, vendar vse še ne uporabljajo storitev kompetenčnega centra. K temu je treba dodati še skrb za prepoznavnost teh storitev, tako na lokalni kot tudi nacionalni ravni. Pri vključevanju splošnih knjižnic v izvajanje storitev lahkega branja bi morale glavno vlogo prevzeti območne knjižnice.

4.4 ANKETA O DELOVANJU KOMPETENČNEGA CENTRA ZA LAHKO BRANJE

4.4.1 Izhodišča za izvedbo ankete

Koroška osrednja knjižnica si je že med cilji in usmeritvami delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje zadala nalogo, da pripravi anketo o lahkem branju. Namen ankete je bil analizirati okolje oz. sodelovanje kompetenčnega centra s strokovnimi delavci v slovenskih splošnih knjižnicah. Knjižnica je anketo izvedla med 9. in 30. majem 2022, v njej je sodelovalo 174 anketirancev. Anketni vprašalnik je vseboval 12 vprašanj (Priloga 2), ki so se nanašala na razmere na področju lahkega branja v slovenskih splošnih knjižnicah, poznavanje tega področja ter ugotavljanje potreb splošnih knjižnic na področju lahkega branja. Vzorec sodelujočih v anketi je bil priložnostni. Analizo odgovorov je pripravila strokovna skupina v Kompetenčnem centru za lahko branje.

4.4.2 Rezultati ankete

Za potrebe pisne naloge za bibliotekarski izpit smo iz opravljene ankete uporabili samo odgovore na vprašanja, ki so relevantna za temo naloge. Anketiranje je bilo opravljeno med strokovnimi delavci slovenskih splošnih knjižnic. Od 58 splošnih knjižnic v Sloveniji, so se na anketo odzvali strokovni uslužbenci iz 33 različnih splošnih knjižnic, kar predstavlja 57 % knjižnic.

Za našo raziskavo smo uporabili analizo odgovorov pri petih od dvanajstih anketnih vprašanj, in sicer:

- Katere od spodaj naštetih dejavnosti bi koristili od Kompetenčnega centra za lahko branje?
- Kakšne vrste strokovnega izobraževanja s področja lahkega branja bi potrebovali?
- Ali v vaši knjižnici načrtujete postavitev zbirke za lahko branje?
- Ali bi v primeru, da načrtujete postavitev zbirke za lahko branje, potrebovali pomoč in svetovanje?
- Pri čem menite, da bi potrebovali največ pomoči oz. svetovanja?.

Izhodišče za pripravo vsebine strateškega načrta v knjižnici je informacija o potrebah oz. storitvah, ki jih ponuja Kompetenčni center za lahko branje. Vprašanje v anketi je ponujalo več možnih odgovorov na vprašanje, katere dejavnosti Kompetenčnega centra za lahko branje bi koristili udeleženci ankete (Slika 5). Odgovarjalo je 174 oseb. Med njimi je največ (141) odgovorov prejel odgovor »prejemanje seznama knjižnih novosti s področja lahkega branja«. Temu je sledil odgovor »izobraževanja za strokovne delavce« (127). 117 je označilo, da je to prejemanje novic s področja lahkega branja. Sledili so odgovori: pomoč in svetovanje pri vzpostavitvi specializirane knjižnične zbirke (74), izobraževanja za uporabnike knjižnice (62) in drugo (2).

Slika 5: Katere dejavnosti koristijo uporabniki Kompetenčnega centra za lahko branje (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.)

Ena od nalog Kompetenčnega centra za lahko branje je tudi izvajanje strokovnega izobraževanja na tem področju. Na anketno vprašanje, kakšne vrste strokovnega izobraževanja s področja lahkega branja bi potrebovali udeleženci ankete, je bilo ponujenih pet odgovorov, pri čemer so lahko anketiranci izbrali več odgovorov (Slika 6). Največ, 143 anketirancev, si želi izobraževanja s področja primerov dobrih praks, domačih in tujih. Približno enako število anketirancev bi potrebovalo delavnico priprave lažje berljivih besedil (89), pregled strokovnih podlag in smernic s področja lahkega branja (79). 72 jih meni, da potrebujejo izobraževanja s področja splošnega pregleda razvoja koncepta lahkega branja v Sloveniji.

Slika 6: Kakšna strokovna izobraževanja s področja lahkega branja potrebujejo uporabniki (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.)

Naslednja vprašanja iz ankete v Prilogi 2 so se nanašala na potrebo po strokovnem svetovanju Kompetenčnega centra za lahko branje pri postavitvah specializiranih zbirk za lahko branje po knjižnicah. Tako je kar 57 % anketiranih odgovorilo, da načrtujejo postavitev zbirke za lahko branje. Tisti, ki so na vprašanje odgovorili pritrdilno, so prejeli še dodatni vprašanji. Na vprašanje, ali bi v primeru postavitve zbirke za lahko branje potrebovali pomoč in svetovanje, je kar 76 % anketirancev odgovorilo z »da«. Naslednje vprašanje »pri čem menite, da bi potrebovali največ pomoči oz. svetovanja« je ponudilo več možnih odgovorov. Največ anketirancev (34) je odgovorilo, da bi potrebovali slikopis za posamezna področja, nekaj manj (31) bi jih potrebovalo svetovanje pri postavitvi specializirane knjižnične zbirke, po 16 pa jih je odgovorilo, da bi potrebovali svetovanje pri izbiri prostora v knjižnici in pri opremljanju prostora (Slika 7).

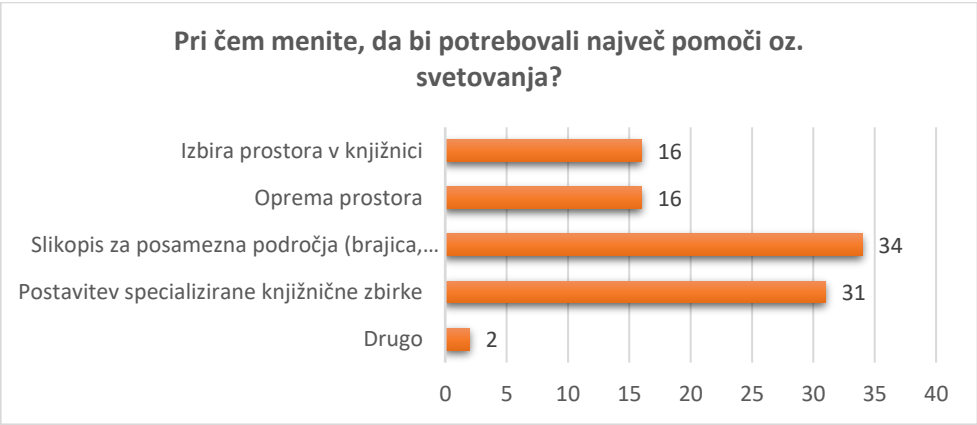

Slika 7: Ocena anketirancev, pri katerih vsebinah strokovnega izobraževanja bi potrebovali največ pomoči oz. svetovanja (Vir: Analiza ankete o lahkem branju, b. d.)

4.5 ANKETA MED UPORABNIKI KOMPETENČNEGA CENTRA ZA LAHKO BRANJE

4.5.1 Izhodišča za izvedbo ankete

Kompetenčni center za lahko branje sodeluje ne samo s fizičnimi, temveč prvenstveno s pravnimi osebami, ki združujejo fizične osebe (npr. člane) kot uporabnike storitev kompetenčnega centra. Izvedena je bila kratka anketa, s sedmimi vprašanji (Priloga 3), ki je bila poslana izključno na elektronske naslove t. i. partnerskih organizacij Kompetenčnega centra za lahko branje. V arhivu kompetenčnega centra je zabeleženih 11 takšnih organizacij, to so: Društvo upokojencev Ravne na Koroškem, Koroški medgeneracijski center, Dom starostnikov Črneče, Dom starostnikov Prevalje, Društvo invalidov Mežiške doline, Društvo Altra, Ozara, Zveza Sožitje, VDC Ravne (v sklopu CUDV Črna na Koroškem), Zavod Risa in Labra. Anketa je potekala s pomočjo orodja za spletno anketiranje 1KA. Da bi pridobili čim več pomembnih povratnih informacij, je kar 5 od 7 vprašanj, zahtevalo opisne odgovore. Anketa je potekala v obdobju med 6. in 11. septembrom 2023. Žal so za našo raziskavo uporabne odgovore poslale samo tri partnerske organizacije.

4.5.2 Rezultati ankete

Prvo vprašanje se je glasilo: »Zakaj ste se odločili za sodelovanje s Kompetenčnim centrom za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem?«. Opisni odgovori anketirancev so bili različni, odvisno od tega, iz katerega okolja anketiranci prihajajo. Prva v anketi sodelujoča partnerska organizacija se je odločila za sodelovanje s kompetenčnim centrom, ker imajo v domu starostnikov osebe, ki imajo težave z branjem in jim lahko v sodelovanju s knjižnico ponudijo knjige v lahkem branju (večji tisk) na način, da lahko stanovalci doma berejo sami. Druga organizacija se je odločila sodelovati, ker so s knjižico že sodelovali učenci v dnevnem centru. Tretja partnerska organizacija je odgovorila, da s knjižnico sodeluje že dlje časa, začela je še pred uradnim začetkom delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje. Prav tako je navedla skupno sodelovanje v projektu Lahko je brati.

Drugo vprašanje je ponujalo tri možne odgovore. Anketiranci so lahko izbrali več odgovorov. Zanimalo nas je, katere storitve Kompetenčnega centra za lahko branje so anketiranci v

preteklosti že koristili. Zanimivo, da so anketiranci na vse tri možnosti odgovorili praktično enako (Slika 8).

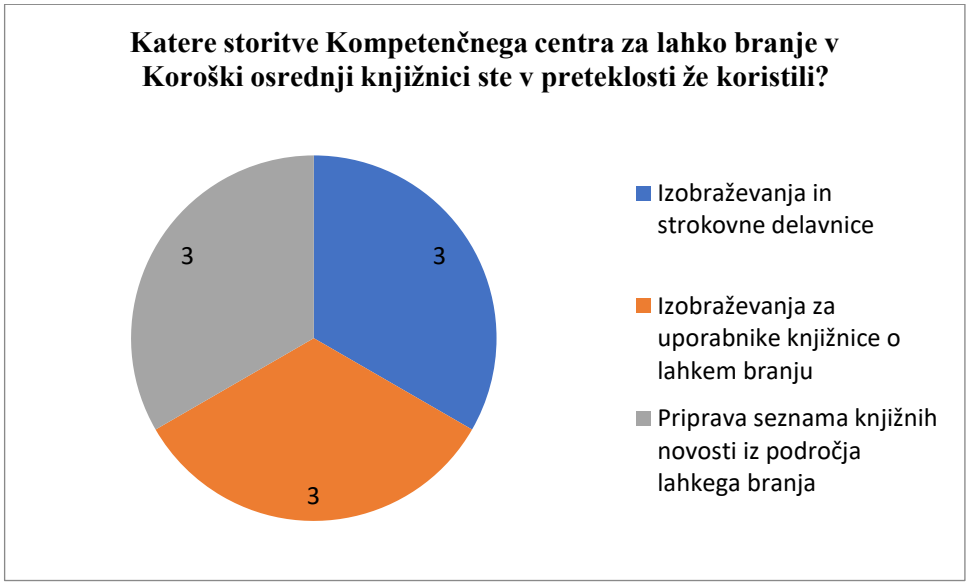

Slika 8: Katere storitve Kompetenčnega centra za lahko branje so partnerske organizacije v preteklosti že koristile

»Katera storitev Kompetenčnega centra za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici se vam zdi ključna za vaše delo?« je bilo tretje anketno vprašanje. Anketiranci so nanj odgovarjali opisno. Prva anketirana organizacija je zapisala, da od kompetenčnega centra koristijo storitev svetovanja in priprave seznama knjig v lahkem branju. Druga in tretja anketirana partnerja sta odgovorila podobno, in sicer, da koristijo izposojo knjig v lahkem branju za njihove člane ter da se udeležujejo izobraževanj o lahkem branju v kompetenčnem centru.

Pri četrtem vprašanju nas je zanimalo, koliko uporabnikov iz partnerske organizacije sodeluje oz. koristi storitve Kompetenčnega centra za lahko branje. Prejeli smo različne odgovore: 10–15, 12 in 20 uporabnikov.

Peto vprašanje, »Kako ste izvedeli za delovanje Kompetenčnega centra za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici?«, je zahtevalo opisne odgovore. Prva anketirana organizacija je odgovorila, da imajo vzpostavljen stik z zaposlenimi v knjižnici, ki so jim predstavili delovanje kompetenčnega centra. Druga in tretja partnerska organizacija sta odgovorili, da sta za storitve kompetenčnega centra izvedeli preko obiskov knjižnice. Torej po naključju.

Zanimalo nas je tudi, ali je informacija o aktivnosti Kompetenčnega centra za lahko branje v Koroški osrednji knjižnici dovolj razširjena (Slika 9). Dva anketiranca trdita, da je dovolj razširjena. Eden je odgovoril, da ne. Informacija o razširjenosti aktivnosti kompetenčnega centra je za knjižnico pomembna zlasti pri načrtovanju aktivnosti za promocijo kompetenčnega centra.

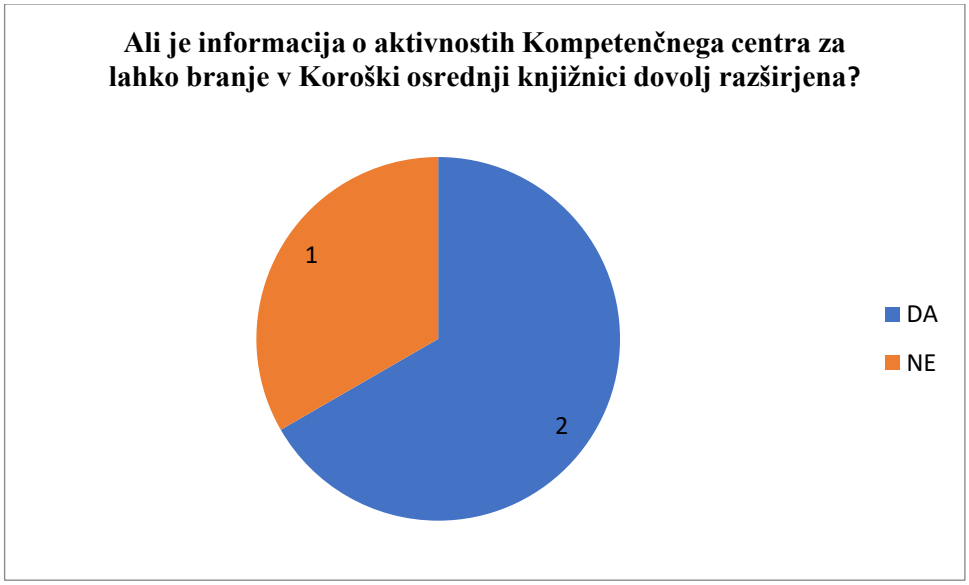

Slika 9: Razširjenost informacije o aktivnostih Kompetenčnega centra za lahko branje

Z vidika načrtovanja strategije razvoja in prihodnjega delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje je bilo pomembno zadnje, sedmo vprašanje. Zanimalo nas je, kaj sodelujoči v anketi pričakujejo od kompetenčnega centra v prihodnje. Prosili smo jih, da zapišejo konkretne predloge za letni načrt aktivnosti. Anketiranci so poudarili naslednje: obveščanje o novih knjigah na področju lahkega branja; pripravo skupinske delavnice za učence s posebnimi potrebami v lahkem branju; dajanje spodbud avtorjem, založnikom in odločevalcev, da izide več del v lahkem branju; poudarjanje pomena dostopnosti informacij v lahkem branju; izvedbo rednih bralnih skupin v lahkem branju ter delovna srečanja stroke na področju lahkega branja.

5 RAZPRAVA

Kompetenčni center za lahko branje je storitev, ki jo Koroška osrednja knjižnica izvaja od začetka leta 2022. Obsežne cilje in namene delovanja si je kompetenčni center zastavil že v prijavnici (Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra, 2021). Da bi ugotovili, kako

uspešen je pri realizaciji zastavljenih ciljev in vključevanju le-teh v strateški načrt knjižnice, smo morali opraviti raziskavo. Za ta namen smo si postavili naslednje hipoteze: 1. *Kompetenčni center za lahko branje je od vzpostavitve do danes deloma izpolnil namen in zastavljene cilje*. 2. *Dejavnosti Kompetenčnega centra za lahko branje sledijo potrebam (potencialnih) uporabnikov*. 3. *Vedenje o pomenu in ciljih delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje še ni dovolj razširjeno med (potencialnimi) uporabniki. Nujna je dodatna promocija*. 4. *Kompetenčni center za lahko branje bi za krepitev aktivnosti in strokovnih nalog potreboval močnejšo sistemsko podporo, saj lahko branje v Sloveniji še ni množično razvito*.

Kompetenčni center za lahko branje je imel ob vzpostavitvi zbirke Berem zlahka 569 izvodov knjižničnega gradiva. Glede na vrsto gradiva vključuje skupine: disleksijo, brajico, zvočne knjige, znakovni jezik, lahko branje in večji tisk. Med vsemi vrstami gradiva v zbirki predstavljajo največ izvodov neknjižnega gradiva zvočne knjige (379), medtem ko je med knjižnim gradivom največ večjega tiska (153). V lahkem branju je na voljo 90 izvodov knjižnega gradiva. Iz navedenega je razvidno, da lahko branje razumemo kot pojem v ožjem in širšem pomenu. V ožjem pomenu so lahko branje tista knjižnična gradiva, ki imajo oznako za lahko branje, gledano širše pa lahko branje predstavljajo vsa knjižnična gradiva znotraj zbirke Berem zlahka.

Iz statističnih podatkov lahko ugotovimo, da knjižnica ne more nuditi večje količine gradiva v lahkem branju, saj je med založniki na voljo zelo malo tega gradiva. Zato je tudi prirasta v knjižnici bolj malo. Ob tem velja poudariti, da cena gradiva ni merilo, da knjižnice ne bi mogle nabaviti gradiva, saj so cene dosegljive (povprečna nabavna cena enote v Koroški osrednji knjižnici je bila leta 2023 19,35 evra).

Ne glede na to, kakšno količino gradiva ima knjižnica na voljo, pa je statistika izposoje precej bolj optimistična. V primerjavi med letoma 2021 in 2022 se je izposoja, upoštevajoč celotno zbirko Berem zlahka, skoraj podvojila. Največ zanimanja za izposojo je za večji tisk, temu sledi gradivo v lahkem branju. Spodbudno je, da zanimanje za izposojo gradiva za lahko branje prav tako narašča. Prav gotovo je k rasti izposoje gradiva iz specializirane zbirke doprinesla promocija Kompetenčnega centra za lahko branje in njegovih storitev. Prav tako je zbirka v knjižnici postavljena na lokaciji, ki je med uporabniki knjižnice precej frekventna.

Z ugotovitvami v tej raziskavi lahko hipotezo *Kompetenčni center za lahko branje bi za krepitev aktivnosti in strokovnih nalog potreboval močnejšo sistemsko podporo, saj lahko branje v Sloveniji še ni množično razvito* delno potrdimo. Sistemska podpora bi namreč pomenila celovit in načrten pristop pristojnih institucij k promociji pomena lahkega branja, kar bi posledično zagotovo vodilo tudi v normativno-pravni vidik urejenosti lahkega branja v Sloveniji. Torej, če bi država načrtno, skozi usmerjene ukrepe in sistemsko podporo, aktivno spodbujala širjenje lahkega branja, bi bilo to področje posledično tudi bolj prepoznavno med uporabniki knjižnic. Verjetno bi to pripeljalo tudi do več uporabnikov lahkega branja.

V okviru kvalitativnega dela raziskave smo opravili še intervju s strokovno sodelavko in vodjo Kompetenčnega centra za lahko branje, mag. Jelko Kos. Namen intervjuja je bil, da ocenimo delo in storitve kompetenčnega centra, v drugem delu pa pregledamo zastavljene cilje in namene delovanja kompetenčnega centra skozi prijavnico in sklep o dodelitvi tega statusa.

Kompetenčni center za lahko branje je v okviru zastavljenih ciljev od januarja 2021 do danes izvedel večino nalog. Poskrbel je za enotno pripravo in posledično uporabo celostne grafične podobe. Po dogovoru z IZUM-om je bil pripravljen poseben sistem označevanja gradiva v lahkem branju. Velik poudarek kompetenčnega centra je bil na usposabljanju strokovnega kadra. Velik izziv ostaja širitev zbirke Berem zlahka zaradi precej majhnega obsega tematskega gradiva. Pri povezovanju s partnerskimi organizacijami je kompetenčni center spletel dobre vezi in v kratkem času poskrbel za prepoznavnost med organizacijami, kjer kot člani delujejo potencialni uporabniki storitev kompetenčnega centra. Podrobneje o tem ob analizi ankete s partnerskimi organizacijami.

Kompetenčni center kot eno od stalnih nalog izvaja storitev svetovanja in sodelovanja pri ponujanju strokovne podpore splošnim knjižnicam pri vzpostavitvi posebne zbirke za lahko branje, a, žal, nekatere knjižnice še vedno ugotavljajo, da nimajo potrebe po vzpostavitvi takšne zbirke. Intervjuvanka kot krovni problem navaja zagotavljanje ustreznega števila strokovno usposobljenega kadra in nemoteno izvajanje delovnega procesa kompetenčnega centra in knjižnice na splošno.

V okviru intervjuja smo podrobno pogledali tudi zastavljene cilje in naloge ob vzpostavitvi Kompetenčnega centra za lahko branje. Opravljena je bila večino nalog, med katerimi so: 1.

Kompetenčni center je izdal predstavitveno brošuro v lahkem branju. 2. Opravljena je bila anketa med slovenskimi splošnimi knjižnicami o storitvah kompetenčnega centra, del smo uporabili za to raziskavo. 3. Kompetenčni center nudi storitev strokovnega svetovanja splošnim knjižnicam pri izvajanju storitev in dejavnosti za uporabnike lahkega branja. 4. Kompetenčni center za informiranost izdaja poseben e-obvestilnik. 5. Pripravljena je bila celostna grafična podoba kompetenčnega centra, ki je na voljo drugim knjižnicam po Sloveniji. 6. Kompetenčni center skrbi za redno posodobljen seznam knjižničnega gradiva v zbirki Berem zlahka, ki je objavljen tudi na spletni strani knjižnice. 7. V sklopu kompetenčnega centra se izvajajo delavnice za uporabnike lahkega branja, tako skupinske kot individualne. Prav tako poteka strokovno izobraževanje kadra s pripravo delavnic. 8. Pripravljen je bil strokovni članek na temo delovanja kompetenčnega centra. 9. Kompetenčni center se trudi s promocijo svojih storitev na raznih dogodkih in družbenih omrežjih.

Kljub zelo aktivnemu delu strokovnega aktiva Kompetenčnega centra za lahko branje, v triletnem obdobju, ki se izteče konec leta 2024, ostaja za realizirati še nekaj nalog. V lahko branje bo treba predelati besedilo in dokumente na spletni strani knjižnice (zadeva je v pripravi). Urediti bo treba taktilne poti po vseh prostorih knjižnice. Kompetenčni center mora izdelati strokovna priporočila in smernice za razvoj lahkega branja na področju knjižničarstva. V kratkem bo izdana informativna zloženka o lahkem branju za splošno javnost. Iz vsega navedenega lahko hipotezo *Kompetenčni center za lahko branje je od vzpostavitve do danes deloma izpolnil namen in zastavljene cilje* potrdimo.

Z anketo o delovanju Kompetenčnega centra za lahko branje so strokovni sodelavci ugotavljali prepoznavnost in uporabo storitev kompetenčnega centra med sodelavci slovenskih splošnih knjižnic. Za to raziskavo smo izluščili nekaj vprašanj, s katerimi smo želeli poiskati odgovore, katere vrste izobraževanj kompetenčnega centra koristijo sodelavci splošnih knjižnic in ali v knjižnicah, iz katerih prihajajo sodelujoči, načrtujejo postavitev posebne zbirke za lahko branje, pri kateri bi potrebovali tudi svetovanje kompetenčnega centra. Iz rezultatov ankete lahko ugotovimo, da je največ zanimanja za prejemanje seznama knjižnih novosti s področja lahkega branja, sledi potreba po strokovnih izobraževanjih in drugih informacijah o lahkem branju (e-obvestilnik). Pri predlogih za pripravo delavnic oz. strokovnih izobraževanj v kompetenčnem centru je največ zanimanja za primere dobrih praks, tako domačih kot tujih. Temu sledi pobuda

za delavnico priprave lažje berljivih gradiv in pregled strokovnih podlag in smernic s področja lahkega branja.

Iz podanih odgovorov je razvidno, da uporabniki storitev Kompetenčnega centra za lahko branje pričakujejo aktualne informacije in servis, ki služi potrebam njihovih splošnih knjižnic. To pomeni, da mora program dela kompetenčnega centra slediti aktualnim potrebam iz okolja. To tezo dodatno podkrepi še dejstvo, da je kar 57 % anketiranih odgovorilo, da načrtujejo postavitev zbirke v lahkem branju. Pri tem je kar 76 % anketirancev, ki načrtujejo postavitev zbirke, izrazilo željo, da bi potrebovali strokovno pomoč in svetovanje kompetenčnega centra.

Kompetenčni center je, po analizi sodeč, aktivno vpet v knjižnično okolje, odzivnost na njegove storitve pa je tudi velika. Iz navedenega lahko potrdimo hipotezo *Dejavnosti Kompetenčnega centra za lahko branje sledijo potrebam (potencialnih) uporabnikov***.**

Pri delovanju Kompetenčnega centra za lahko branje smo preverili tudi sodelovanje s partnerskimi organizacijami in na sploh ugotavljali njihovo vedenje o storitvah, ki jih ponuja kompetenčni center. Anketa je bila kratka. Namenoma smo iskali opisne odgovore, da anketirance ne bi usmerjali k podajanju odgovorov ter da bi s povratno informacijo pridobili čim več koristnih pobud za pripravo nadaljnjih nalog kompetenčnega centra.

Anketa je ugotavljala razlog sodelovanja partnerskih organizacij s kompetenčnim centrom. Pri tem so partnerske organizacije navajale odgovore, ki odražajo potrebe iz njihovega okolja, bodisi imajo starejše osebe, ki potrebujejo lahko branje, bodisi so s knjižnico na tem področju sodelovali že pred vzpostavitvijo kompetenčnega centra. Sledili so odgovori na vprašanje, katere storitve kompetenčnega centra so že koristili. Temu je sledilo vprašanje, katere storitve se jim zdijo ključne za njihovo delo. Pri odgovorih so poudarili svetovanje in pripravo seznama knjig. Partnerske organizacije združujejo člane oz. varovance, ki so (potencialni) uporabniki storitev Kompetenčnega centra za lahko branje. Kompetenčni center šele od začetka leta 2023 vodi posebno statistiko obiska uporabnikov. Zanimalo nas je, koliko uporabnikov iz partnerskih organizacij uporablja storitve kompetenčnega centra. Ugotovili smo, da so krogi teh majhni (npr. do 20 oseb znotraj partnerske organizacije).

Glede hipoteze 3 nas je zanimalo, kako so partnerske organizacije izvedele za delovanje Kompetenčnega centra za lahko branje. Večina jih je odgovorila, da so imele že pred vzpostavitvijo vzpostavljeno sodelovanje s strokovnimi sodelavkami knjižnice in da so na tak način prišli do informacije o delovanju kompetenčnega centra. Ob tem sta dva od treh anketirancev iz partnerskih organizacij odgovorila, da je informacija o aktivnostih kompetenčnega centra dovolj razširjena. Anketiranci so ob zadnjem vprašanju zapisali tudi konkretna pričakovanja od kompetenčnega centra v prihodnje, kar je pomembna informacija pri načrtovanju nadaljnjih aktivnosti kompetenčnega centra.

Na podlagi podanih ugotovitev lahko hipotezo *Vedenje o pomenu in ciljih delovanja Kompetenčnega centra za lahko branje še ni dovolj razširjeno med (potencialnimi) uporabniki. Nujna je dodatna promocija* deloma potrdimo, kajti v anketi so sodelovale samo tri partnerske organizacije. Za reprezentativnost vzorca bi zagotovo potrebovali več sodelujočih, da bi rezultate analize lahko posplošili tudi na širše okolje.

6 ZAKLJUČEK

Kompetenčni center za lahko branje se je s svojim poslanstvom dodobra zlil z vsakdanjim delom Koroške osrednje knjižnice. Zanimanje za njegove storitve se veča, kar kaže na aktualnost tega programa. Do bo kompetenčni center zagotavljal storitve na aktualen način, mora temu prilagajati svoje strateške usmeritve.

Kompetenčni center mora slediti potrebam okolja. Za ta namen so potrebni strokovni in pravni dokumenti kot podlage za delovanje. Izvesti je treba novelacijo strateškega načrta Koroške osrednje knjižnice, pripravo poslovnika o delovanju Kompetenčnega centra za lahko branje ter vsakoletno pripravo programskih nalog, ki zasledujejo cilj učinkovitosti in aktualnosti storitev kompetenčnega centra.

Ugotovitve raziskave bo treba podkrepiti s pripravo ukrepov in nalog za aktivnejšo vključenost Kompetenčnega centra za lahko branje v strateški načrt Koroške osrednje knjižnice. To je bil tudi osrednji cilj naše raziskave. Pri pripravi ukrepov in nalog bo vodilo knjižnice zapolniti vrzeli pri delovanju kompetenčnega centra in izvesti naloge na področjih, ki jih kompetenčni center z dosedanjim delovanjem še ni uspel zajeti.

Temeljno izhodišče ugotovitev so naloge in cilji, ki so iz prijavnice ob vzpostavitvi kompetenčnega centra ostali še nerealizirani. Cilj kompetenčnega centra je zato izvedba teh nalog do konca triletnega obdobja, za kolikor je bil knjižnici dodeljen status kompetenčnega centra.

Naloge in ukrepi, ki jih mora Kompetenčni center za lahko branje še izpeljati, so:

1. Predelati besedilo in dokumente na spletni strani Koroške osrednje knjižnice v lahko branje.
   Časovnica izvedbe: do konca leta 2023.
2. Ureditev taktilnih poti po vseh prostorih knjižnice.
   Časovnica izvedbe: do konca leta 2024.
3. Izdelati strokovna priporočila in smernice za razvoj lahkega branja na področju knjižničarstva.
   Časovnica izvedbe: do konca leta 2024.
4. Priprava informativne zloženke o lahkem branju za splošno javnost.
   Časovnica izvedbe: do konca leta 2024.

Naloge in ukrepi, ki jih mora Kompetenčni center za lahko branje urediti v letu 2024, se bodo uvrstili v program Koroške osrednje knjižnice za prihodnje leto. Ob tem se bo za vsako leto pripravil konkreten program dela Kompetenčnega centra za lahko branje, v katerem se bodo navedli ukrepi, ki jih bo kompetenčni center izvajal v tistem letu.

Kompetenčni center za lahko branje bo v prihodnjem obdobju svoje naloge delil na interno izvedbo in predloge ukrepov za nacionalne odločevalce. Predlogi za nacionalne odločevalce zajemajo predvsem potrebo po zagotovitvi dodatnih finančnih sredstev za kakovostno izvajanje programa in usposabljanje strokovnega kadra za Kompetenčni center za lahko branje. Poleg tega je nujna širša in usmerjena promocija lahkega branja s strani nacionalnih odločevalcev, morebiti tudi normativno-pravna ureditev področja, da se doseže višja stopnja izdaje knjižničnega gradiva v lahkem branju. Samo na tak način se bo širil nabor gradiva v lahkem branju in posledično tudi zanimanje širšega obsega uporabnikov.

Glede internih delovnih usmeritev Kompetenčnega centra za lahko branje bi bilo smiselno pripraviti poslovnik o delovanju in storitvah kompetenčnega centra, s katerim bi se opredelili temeljni cilji in namen teh storitev, hkrati pa bi se zaradi uporabnikov teh storitev pripravil celoten seznam aktivnosti in ugodnosti, ki jih kompetenčni center nudi svojim uporabnikom. Na tak način se bodo na enem mestu zbrale vse informacije, ki bi zanimale (potencialne) uporabnike kompetenčnega centra, z javno objavo pa bi se zagotovili transparentnost in preglednost. Vzorec se lahko ponudi v uporabo drugim splošnim knjižnicam.

Zaradi vzpostavitve Kompetenčnega centra za lahko branje v letu 2022 bo treba dopolniti in aktualizirati tudi strateški načrt Koroške osrednje knjižnice. Ta bo moral z novelacijo slediti potrebam in razvoju kompetenčnega centra do leta 2026. Trenutni strateški načrt namreč zajema obdobje 2021–2026. Uprava knjižnice bo zato predlagala dopolnitev strateškega načrta s poglavjem o Kompetenčnem centru za lahko branje. Ta bo opredelil aktivnosti, časovni okvir realizacije ter odgovorne osebe za realizacijo tega poglavja. Zaradi evalvacije tega področja se bodo zapisali tudi pričakovani učinki tega dodatka v strateškem načrtu.

7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

A. To. (22. 1. 2021). *Lahko branje kot način dostopa do informacij*. MMC RTV SLO. https://www.rtvslo.si/dostopno/clanki/lahko-branje-kot-nacin-dostopa-do-informacij/549890

Analiza ankete o lahkem branju [Interno gradivo]. (b. d.). Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, Kompetenčni center za lahko branje.

Books, news and other information in easy-to-read Swedish. (b. d.). MTM. ttps://www.mtm.se/contentassets/36af945ef08d4801a118371e45f0c142/en-nysvenskfolder-print.pdf

Deklaracija o pravici evropskih državljanov do pismenosti. (b. d.). https://www.bralno-drustvo.si/wp-content/uploads/2013/06/Deklaracija_o_pravici_do_pismenosti_1.pdf

Dokument upravljanja knjižnične zbirke Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. (2022). Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2022/01/Dokument-o-upravljanju-knjiznicne-zbirke-2022.pdf

Easy Read Online. (2023). *About us.* https://www.easy-read-online.co.uk/about-us

Guidelines for easy-to-read materials. (2010). IFLA Library Services to People with Special Needs Section. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/120.pdf

Haramija, D. (2017). Lahko branje. V M. Jesenšek (ur.), *Med didaktiko slovenskega jezika in poezijo: ob 80-letnici Jožeta Lipnika* (str. 296–314). Univerza v Mariboru.

Haramija, D. in Knapp, T. (2019a). *Lahko je brati: lahko branje za strokovnjake.* Zavod RISA. http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20branje%20za%20strokovnjake.pdf

Haramija, D. in Knapp, T. (2019b). *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini 1: uvod*. Zavod RISA. http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20je%20brati%201%20-%20Uvod.pdf

Haramija, D. in Knapp, T. (2019c). *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini 2: pravila*. Zavod RISA. http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20je%20brati%202%20-%20Pravila.pdf

IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah. (1994). Mednarodna federacija knjižničarskih združenj IFLA. https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/690/1/pl-manifesto-sl.pdf

IFLA Smernice za lažje berljivo gradivo in Smernice za knjižnične programe opismenjevanja. (2007). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. https://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-54-sl.pdf

Inclusion Europe. (b. d.). *Vizija, poslanstvo in vrednote*. www.inclusion-europe.eu

Informacije za vse: Evropska pravila za pripravo informacij v lahko berljivi in razumljivi obliki. (2012). Zveza Sožitje. https://www.zveza-sozitje.si/modules/uploader/uploads/news/files_news/INFORMACIJE.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. (2020). *Strateški načrt javnega zavoda Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem za obdobje 2021–2026*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2021/05/STRATE%C5%A0KI_NA%C4%8CRT_KOK_2021_2026.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. (2022). *Program dela Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem za leto 2023*.

Kos, J. in Mrđenović, B. (2022). *Obisk Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika*. Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.

MMC Radio televizija Slovenija. (23. 8. 2023). *Enostavno: o strani*. https://www.rtvslo.si/enostavno/o-strani/547686

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti: za obdobje 2019–2030. (2019). Ministrstvo za kulturo. https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/

Podelitev statusa Kompetenčnega centra za lahko branje Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. (2022). Združenje splošnih knjižnic.

Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. (2012). Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25). (2021). *Uradni list RS,* št. 94/2021.

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2022–2029. (2022). *Uradni list RS*, št. 29/2022.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2., dopolnjena in prenovljena izd.). (2014). Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. www.fran.si

Strokovna izhodišča za vzpostavitev kompetenčnih centrov. (2020). Ministrstvo za kulturo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/STROKOVNA-IZHODISCA-ZA-VZPOSTAVITEV-KOMPETENCNIH-CENTROV.pdf

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018-2028). (2018). Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf

Tomažin, A. (28. 5. 2023). *»Skrbimo za poglobljeno poznavanje, razvoj in optimizacijo na področju lahkega branja«*. MMC RTV SLO. https://www.rtvslo.si/dostopno/clanki/skrbimo-za-poglobljeno-poznavanje-razvoj-in-optimizacijo-na-podrocju-lahkega-branja/669640

Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. (2003). *Uradni list RS*, št. 29/2003, 162/2022.

Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list RS*, št. 33/1991-I, 42/1997 – UZS68, 66/2000 – UZ80, 24/2003 – UZ3a, 47, 68, 69/2004 – UZ14, 69/2004 – UZ43, 69/2004 – UZ50, 68/2006 – UZ121,140,143, 47/2013 – UZ148, 47/2013 – UZ90,97,99, 75/2016 – UZ70a in 92/2021 – UZ62a.

Vloga za pridobitev statusa kompetenčnega centra. (2021). Združenje splošnih knjižnic.

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI). (2010). *Uradni list RS*, št. 94/2010, 50/2014, 32/2017.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.

Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola o pravicah invalidov (MKPI). (2008). *Uradni list RS,* št. 10/2008.

Zavod Risa. (b. d.). *Priročnika.* http://www.lahkojebrati.si/PRIROCNIKA

Združenje splošnih knjižnic. (b. d.). *Kompetenčni centri in kompetenčne vsebine.* https://www.knjiznice.si/sistem-splosnih-knjiznic/organiziranost/kompetencni-centri-in-kompetencne-vsebine/

Priloga 1: Vprašanja za intervju s strokovno sodelavko in vodjo Kompetenčnega centra za lahko branje

1. Zakaj ste se odločili vzpostaviti Kompetenčni center za lahko branje? Kaj je bil ključen vzrok te odločitve?
2. Katera storitev Kompetenčnega centra za lahko branje se vam zdi ključna za strateški razvoj te dejavnosti v prihodnje, tako iz vidika KOKR, kot iz vidika slovenskega knjižničarstva?
3. Kako bi laično za uporabnika knjižnice opredelili pojem »lahko branje«?
4. Kje so vrzeli pri razvoju Kompetenčnega centra za lahko branje? Čemu bi v naslednjih petih letih morali dati največji poudarek?
5. Kako je z gradivom za lahko branje? Ga je dovolj? Cene, dostopnost?
6. Kakšni so odzivi uporabnikov iz okolja (partnerske organizacije)?
7. Kaj pa servis drugim knjižnicam? Lahko veliko pomagamo?
8. Strokovne kompetence kadra knjižnice za kvalitetno in strokovno delo KC?
9. Opremljenost Kompetenčnega centra za lahko branje?

Priloga 2: Anketa Kompetenčnega centra za lahko branje

Anketa o delovanju Kompetenčnega centra za lahko branje

Komisija za kompetenčne centre pri Združenju splošnih knjižnic je januarja 2022 Koroški osrednji knjižnici podelila naziv Kompetenčni center za lahko branje.
Lahko branje je proces in metoda komunikacije, ki pospešuje razvoj pismenosti ter socialno in psihološko vključevanje oseb s težavami branja in pisanja v okolje. Komunikacija je prilagojena tako, da vsebino sporoča na berljiv, čitljiv in razumljiv način.
Poenostavljeno, lahko branje pomeni, da je informacija dostopna, berljiva, jasna in razumljiva ljudem, ki imajo težave pri branju ter razumevanju standardnih besedil.
Ciljna skupina kompetenčnega centra so ranljive skupine uporabnikov vseh starostnih skupin, ki za uspešno, aktivno in enakovredno delovanje v družbi potrebujejo lažje berljiva gradiva.
V skladu s skrbjo za poglobljeno poznavanje, razvoj in optimizacijo delovanja koncepta lahkega branja v mreži splošnih knjižnic vas prosimo, da si vzamete nekaj minut časa in odgovorite na vprašanja. Vaši odgovori bodo v pomoč pri načrtovanju in uresničevanju ciljev Kompetenčnega centra za lahko branje.

Delovna skupina Kompetenčnega centra za lahko branje

1. V kateri knjižnici ste zaposleni?

2. Na katero območje spada vaša knjižnica?

Celjsko območje
Dolenjsko območje
Gorenjsko območje
Goriško območje
Koroško območje
Obalno–kraško območje
Osrednjeslovensko območje
Pomursko območje
Spodnjepodravsko območje
Štajersko območje

3. Kako dobro poznate koncept lahkega branja?

Ne poznam

Sem že slišal / slišala

Dobro poznam

4. Ali v vaši knjižnici izvajate kakršnokoli dejavnost v zvezi z lahkim branjem? Prosim, označite. (možnih je več odgovorov)

Seznanjanje uporabnikov s konceptom lahkega branja

Nudenje prilagojenih storitev za bralce lahkega branja

Vodenje po knjižnici

Izbira in pomoč »osebnega knjižničarja«

Individualno izobraževanje za samostojno uporabo knjižnice

Redna svetovanja osebam s težavami branja

Bralna srečanja / bralne skupine

Pripovedovanje senzornih zgodb

Teksti, pripravljeni po navodilih za lažje berljiva gradiva

Dostava knjig (na dom, v ustanovo, po pošti)

Drugo:

Nudenje prilagojenih bralnih pripomočkov

Ločena knjižnična zbirka gradiva za uporabnike lahkega branja

Vodenje seznama gradiv lahkega branja

Strokovna izobraževanja s področja lahkega branja

Drugo:

5. Ste se kot knjižničar že srečali s potrebo po poznavanju koncepta lahkega branja (tudi če takrat še niste bili seznanjenim s tem strokovnim terminom)?

Da

Ne

6. Kako pomembno se vam zdi poznavanje koncepta lahkega branja pri vašem delu?

Nepomembno

Srednje pomembno

Zelo pomembno

7. Katere od spodaj naštetih dejavnosti bi koristili od kompetenčnega centra za lahko branje?

Izobraževanja za strokovne delavce

Izobraževanja za uporabnike knjižnice

Prejemanje seznama knjižnih novostih s področja lahkega branja

Prejemanje novic s področja lahkega branja

Pomoč in svetovanje pri vzpostavitvi specializirane knjižnične zbirke

Drugo:

8. Kakšne vrste strokovnega izobraževanja s področja lahkega branja bi potrebovali (možnih je več odgovorov)?

Splošen pregled razvoja koncepta lahkega branja v Sloveniji

Dobre primere domačih in tujih praks

Delavnica priprave lažje berljivih gradiv

Pregled strokovnih podlag in smernic s področja lahkega branja

Testiranje lahkega branja

Drugo:

9. Ali v vaši knjižnici načrtujete postavitev kotička za lahko branje?

Da

Ne

Če ste pri 9. vprašanju odgovorili z DA, nadaljujte z vprašanji številka 10 in 11. Če ste na vprašanje št. 9 odgovorili z NE, ti dve vprašanji izpustite.

10. Ali bi v primeru, da načrtujete postavitev kotička za lahko branje potrebovali pomoč in svetovanje?

Da

Ne

11. Pri čem menite, da bi potrebovali največ pomoči oz. svetovanja?

Izbira prostora v knjižnici in postavitev pohištva

Oprema kotička

Slikopis za posamezna področja (brajica, disleksija, lahko branje, večji tisk, zvočne knjige, znakovni jezik)

Postavitev specializirane knjižnične zbirke

Drugo:

12. Če ste zainteresirani za sodelovanje / prejemanje novic s področja lahkega branja, prosim, zapišite kontaktne podatke.

Za sodelovanje se najlepše zahvaljujemo!

Priloga 3: Anketa o sodelovanju partnerskih organizacij s Kompetenčnim centrom za lahko branje

Anketa s partnerskimi organizacijami

V Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem od januarja 2022 deluje Kompetenčni center za lahko branje. Vaša organizacija je med tistimi, ki sodelujejo s storitvami našega kompetenčnega centra, zato nam bo zelo veliko pomenilo vaše sodelovanje v anketi, s katero želimo analizirati naše dosedanje delo ter pridobiti vaše predloge. Vse skupaj bo podlaga za pripravo aktivnosti Kompetenčnega centra za lahko branje v sklopu strateškega razvoja Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.
Za sodelovanje v anketi se vam že vnaprej iskreno zahvaljujemo!

1. Zakaj ste se odločili za sodelovanje s Kompetenčnim centrom za lahko branje? (opisno)
2. Katere storitve Kompetenčnega centra za lahko branje ste v preteklosti že koristili?
    a. Izobraževanja in strokovne delavnice
    b. Izobraževanja za uporabnike knjižnice o lahkem branju
    c. Pripravo seznama knjižnih novosti iz področja lahkega branja
3. Katera storitev kompetenčnega centra se vam zdi ključna za vaše delo? (opisno)
4. Koliko uporabnikov iz vaše organizacije (okvirno) sodeluje oz. koristi storitve Kompetenčnega centra za lahko branje?
5. Kako ste izvedeli za delovanje Kompetenčnega centra za lahko branje? (opisno)
6. Ali je informacija o aktivnostih Kompetenčnega centra za lahko branje dovolj razširjena?
    a) DA
    b) NE
7. Kakšna so vaša pričakovanja od Kompetenčnega centra za lahko branje v prihodnje? Prosimo, zapišite konkretne predloge za letni načrt aktivnosti. (opisno)